

KRONIKA

CHRONICLE

URBANHIST COLLOQUIUM AT UPJŠ IN KOŠICE: THE OTHER HALF OF EUROPE II
OPEN LECTURE: WEAVING THE URBAN PASTS FROM MYTHS, MEMORIES, NARRATIVES AND
POLITICS. ON CULTURAL GEOGRAPHIES OF URBAN HISTORIES
KOŠICE, 14 MARCH 2018

The second colloquium and the open lecture, both under the *urbanHist* project, were held at Pavol Jozef Šafárik University in Košice on March 14, 2018. It was a great occasion for networking among members of the project team, as well as a chance to discuss the progress of PhD students' research and learn about concepts within urban studies.

urbanHist Colloquium: The Other Half of Europe II

The aims of the colloquium were to evaluate current work and provide feedback and recommendations for further research. Assoc. Prof. Martin Pekár, PhD opened the colloquium and welcomed the participants. The results and progress in the research of two PhD students, Jovana Vukčević and Ondřej Jirásek, were then presented.

The first presenter was Ondřej Jirásek, whose research focused on changes to public spaces in accordance with the ideologies of the (First) Slovak Republic, Francoist Spain and Nazi Norway. He presented his proposed methodology, along with the main concepts of ideology, public space and semiotics that will be applied in his research. Assessors recommended testing the methodology on a particular city before applying it to selected regimes, and including in his thesis a chapter which gives a general overview of various dictatorship practices in Europe in the period under review.

Jovana Vukčević followed with a presentation of her research dealing with contemporary uses of the unwanted, unacknowledged or underestimated past and uncomfortable heritage in post-socialist Europe. Her presentation also focused on the theoretical and methodological background. In this case, assessors recommended narrowing the focus and selecting only a few of the mentioned concepts to ensure the thesis would be sufficiently specific.

The colloquium was great opportunity to discuss and get feedback, not only with regards to the scientific aspects of the project, but also in terms of networking, training, conferences, publication and administration. Many important points relating to the development of quality dissertations, as well as the fulfillment of the goals and potential of the *urbanHist* project, were raised.

Open Lecture: Weaving the urban pasts from myths, memories, narratives and politics. On cultural geographies of urban histories.

The lecture was led by Prof. U. G. Dr hab. Mariusz Czepczyński from the Department of Spatial Management, Institute of Geography, University of Gdańsk. As the title suggested, the topic of the lecture was focused on various concepts within the humanities related to urban space. Prof. Czepczyński opened the lecture with an introduction to Practice Theory, which deals with how social beings make and transform the world in which they live. There are a number of approaches within Practice Theory, but Prof. Czepczyński focused especially on Theodore Schatzki, who developed an alternative theory of practice. His basic premise is that "people do what makes sense for them to do", and he defines practices as "open-ended spatial-temporal manifolds of actions" and "sets of hierarchically organized doings/sayings, tasks, and projects". As an example, he mentioned a statue of the Bavarian composer Orlande de Lassus in central Munich, which became an unofficial monument to Michael Jackson, marked by followers leaving candles, photographs and fan letters, just because it is the nearest monument from a hotel where Michael Jackson stayed. Prof. Czepczyński continued with Pierre Bourdieu's concept of Fields and Doxas of social practices, where the 'field' is understood as a social arena in material and immaterial states and 'doxa' as something which goes without saying, i.e. a constructed vision of reality so naturalized that it appears to be the only vision of reality: learned, fundamental, deep-founded, unconscious beliefs and values taken as self-evident universals which inform an agent's actions and thoughts within a particular field. Here, the example of the Holocaust monument in Berlin was cited.

The concept of memory was then introduced. As Prof. Czepczyński claimed, 'social memory' is cumulative knowledge, a rudimentary element of civilization based on language and imagination. Architecture is a very good example of language; the built environment speaks to the city dwellers. He spoke about two traditions in memory research: one focused on 'who' remembers, and the other more concerned with 'what' is to be remembered. Also, 'processes of memorizing' were discussed in terms of Mnēmē (which comes passively) and Anamnēsis (the result of searching, remembering and recalling).

Another concept dealt with was the theory of building the past or memories. Prof. Czepczyński spoke about concepts of Paul Ricoeur and Jonathan Spence's 'memory palaces'. The more important theme of the lecture was the concept of 'collective memory', as a collection of images of members of the community about its past. According to Barbara Szacka, history is a special kind of institutionalized, professionalized and legalized collective memory - even though this is not wholly true. Here the visual aspect of collective memory was highlighted. As an example, a photo depicting the launching of the Russian flag during the bombing of a Russian city was shown; the photo, in fact, originated a few days after the bombing happened.

The concept of 'cultural memory', was also introduced. Cultural memory includes 'communicative' or 'daily' memory and the science of memory, which itself has no memory features because it refers to a collective self-image. According to Jan Assmann and John Czaplicka, there exist two modes in cultural memory: the potentiality of the archives whose accumulated texts, images and rules of conduct act as a total horizon; and actuality, whereby each contemporary context puts objectivised meaning into its own perspective, providing its own relevance. Nevertheless, the perception of the past is predisposed to the present.

Prof. Czepczyński also mentioned a similar concept, defined by Christoph Cornelißen, called 'memory culture' (*Erinnerungskultur*), which encompasses the totality of ways of handling the past and history by groups and individuals, including all forms of representation of the past and memory, the presentation of events in the collective memory, their commemoration, and their incorporation into public spaces and cultural texts. Memory culture is characterized and stimulated by subjectivism, a lack of distance, and the perception of the past from a modern perspective, producing structural social and cultural frameworks in which historical politics are cultivated and historical representations are created.

The last part of the lecture was focused on the *social practice of memory*. In this part, Prof. Czepczyński presented topics such as re-minding and re-creating the past, editing the past, commemoration, making the past, present past, urban memories and urban landscapes, semiotic landscape, binding pasts, memory places, constructions of the past, horizons and masses, past and its representations, possible pasts, politicization of the past, power over history and memory, controlled memories, policies of remembering and oblivion, memory forces and individual choices, "epidemiological" approaches in memory studies, doxaization of the past, old-new pasts and heritage dialectics, "liquid fears" of future and retreading to the "known" past, chimeric memory and retrospective contemplations.

The lecture introduced many important concepts related to urban history, cultural memory and social practice and showed how memory is manifested in social practices. History is transferred and transformed through and by memory practices and inheritance processes. Without social practices, memories are forgotten and cease to exist. Prof. Czepczyński outlined many different approaches to the city as a representative of myths, memories, narratives and politics.

Mgr. Ondřej Jirásek
Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

V dňoch 4. – 7. apríla 2018 sa na pôde Queen's University v severoírskom meste Belfast uskutočnila medzinárodná vedecká konferencia European Social Science History Conference (ESSHC). Organizátor konferencie The International Institute of Social History (IISH)¹ opäť nadviazal na niekoľkoročnú kontinuitu konferencií organizovaných od roku 1996 so zámerom budovať medzinárodnú sieť a poskytnúť prístupné fórum pre vzájomnú diskusiu historikov i sociálnych vedcov zameriavajúcich sa na vysvetľovanie historických javov. Rovnako ako v predchádzajúcich rokoch aj táto konferencia mala za cieľ vyzdvihnúť do popredia relevantný výskum v oblasti histórie a sociálnych vied a ponúknuť komparáciu metód a postupov na národnej i medzinárodnej úrovni. Konferencia je pravidelne organizovaná raz za dva roky bez primárneho tematického zamerania či striktne geograficky alebo časovo vymedzeného rámca a víta príspevky k odlišným témam a rôznym historickým obdobiam.

Ako súčasť oficiálneho otvorenia konferencie sa uskutočnilo spoločné stretnutie, na ktorom bola v krátkosti predstavená správa ESSHC a udelená cena prof. Jana Lucassena² za najlepší príspevok pre PhD. študenta prezentovaný na konferencii, ktorý je založený na vlastnom inovatívnom výskume a má medzinárodný dosah. Súčasťou otvorenia bola hlavná prednáška pozvaného hosťa a večerná recepcia v priestoroch radnice mesta.

Bohatý program konferencie tvorilo približne 1 400 odprezentovaných príspevkov, usporiadaných vo viac ako 380 špecifických zameraných sekciiach, ktoré boli pre zefektívnenie a uľahčenie prehľadu v programe zaradené do 27 hlavných tematických výskumných sietí. Tie pokrývali široké spektrum socio-historických otázok a odrážali najnovšie trendy vo vedeckom výskume.

Popri primárne geografickom zameraní niektorých sekcii, v rámci ktorých boli prezentované prípadové štúdiá k rôznym otázkam hospodárskeho či spoločenského vývoja viazané na vymedzenú geografickú oblasť, napr. Afriky, Ázie a Latinskej Ameriky, boli iné zo sekcii zacielené na určité historické epochy, ako starovek s osobitným zameraním na oblasť Stredomoria v období antiky alebo stredovek. V rámci nich sa pozornosť orientovala na špecifické problémy, napr. staroveké sociálne štruktúry, občianstvo a rozmanitosť identít v starovekom svete, problematika nerovnosti a kultu v staroveku, proces hierarchizácie stredovekých miest či porovnanie postavenia žien v stredoveku v právnych normách a spoločenskej praxi. Okrem priestorového a časového vymedzenia pokrývalo zameranie jednotlivých sekcii celé spektrum základných aspektov vývoja spoločnosti, od politických tém, cez problematiku kriminality, polície a súdnictva až po hospodárske, kultúrne a demografické otázky. Neobišli sa ani problémy vzdelávania, rodiny a náboženstva vrátane problematiky zdravia, životného prostredia či informačno-technologických aspektov.

Ako jedna z najsilnejších oblastí konferencie sa ukázala problematika rodových štúdií vyzdvihujúca rodové aspekty, ako jedny zo základných historicky a kultúrne variabilných kategórií pre klasifikáciu spoločnosti a interpretáciu jej štruktúry, vývoja alebo formovania mocenských vzťahov a pod. Živé diskusie v malých skupinách zároveň potvrdili v súčasnosti zreteľne viditeľný vzostup záujmu o čoraz aktuálnejšiu tému etnicity a migrácie, v rámci ktorých boli prerokované otázky, ako napr. dynamika migrácie v rôznych historických epochách a geografických oblastiach, mobilita z hľadiska regionálnej perspektívy alebo špecifické problémy spojené s týmto fenoménom. Niekoľko sekcii sa zaoberalo teoretickými otázkami historického vedomia, konceptmi, prístupmi a oblasťami výskumu historickej pamäti a jej transformácie, rovnako ako i teoretickými a metodologickými výzvami a aktuálnymi výsledkami výskumu v oblasti využívania metódy oral history. Problematika mezigeneračnej a transgeneračnej pamäti, používanie

1 The International Institute of Social History (IISH) so sídlom v Amsterdame, ako súčasť Royal Netherlands Academy of Arts and Sciences (KNAW), patrí medzi popredné výskumné inštitúty v oblasti sociálnych dejín. Pre viac informácií pozri: <<https://socialhistory.org>>

2 Jan Lucassen pôsobil dlhé roky ako profesor na univerzitách v Utrechte (Holandsko), Hull (Veľká Británia) a v Amsterdame (Holandsko). Od roku 1988 bol riaditeľom výskumu na IISH a od roku 2012 je čestným členom inštitútu. Pre viac informácií pozri: <https://socialhistory.org/en/staff/jan-lucassen>

autobiografických materiálov v životných príbehoch alebo otázka zaobchádzania s emóciami pri použití metódy oral history boli jednými z mnohých tém, o ktorých sa vo viacerých sekciách diskutovalo a ukazuje sa, že práve táto problematika v súčasných výskumoch neobyčajne prekvitá.

Jednou z čoraz intenzívnejšie diskutovaných tém na medzinárodných fórach historikov je i výskum transformácie elit v súvislosti so zásadnými sociálnymi zmenami prebiehajúcimi najmä v časoch zlomových udalostí. Priestor pre diskusiu o elitách, nielen ako o držiteľoch určitého statusu či privilégií, ale tiež ako o hybnej sile spoločenských zmien, bol vytvorený v rámci výskumnej siete *Elites and Forerunners*. Jednou z viacerých sekcií v rámci zmienenej siete bola medzinárodná sekcia *The Urban Elite at Breaking Points in the Political History of Small European Nations in the 19th and 20th Centuries* zorganizovaná Martinom Pekárom (Katedra histórie, Filozofická fakulta, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach) a Andreou Pokludovou (Katedra histórie, Filozofická fakulta, Ostravská univerzita v Ostrave) v rámci grantového projektu VEGA 1/0254/17 *Stratégie prežitia holokaustu a mestské elity* realizovaného na Katedre histórie FF UPJŠ v Košiciach. Sekcia poskytla výbornú príležitosť prezentovať najnovší výskum a diskutovať o charaktere i transformácii mestských elit tzv. malých európskych národov v období 19. a 20. storočia, v ktorom dochádzalo k mnohým radikálnym spoločensko-politickým zmenám a nástupu nových mestských elit nahrádzajúcich staré aristokratické elity strácajúce svoj politický a spoločenský vplyv.

Ako výstup z už zmienenej projektu VEGA ponúkla Zuzana Tokárová vo svojom príspevku komparatívny pohľad na mechanizmus legislatívnych zásahov do zloženia mestskej a obecnej samosprávy v čase holokaustu ako nástroja protizidovskej politiky v štyroch vybraných krajinách – Generálnom gouvèrnemente, Protektoráte Čechy a Morava, v slovenskom štáte a v Maďarsku. Práve príslušníci mestských samosprávnych orgánov ako reprezentanti politických mestských elit, prijímaní v podmienkach nedemokratických režimov na základe kritéria politickej spoľahlivosti, zohrávali v čase holokaustu zásadnú úlohu pri realizácii protizidovských opatrení. V rámci sekcie boli prezentované i prípadové štúdie zachytávajúce povahu mestských elit na príkladoch konkrétnych miest. Ondrej Ficeri sa vo svojom príspevku pokúsil posúdiť mieru, do akej bola miestna politika multietnického mesta Košice ovplyvňovaná štátnou agendou, aké nástroje a politika boli uplatňované a do akej miery sa proces nacionalizácie mesta líšil v podmienkach odlišných režimov, keď mesto Košice striedavo patrilo k Maďarsku (do roku 1920 a medzi rokmi 1938 – 1945) a k Československu (medzi rokmi 1920 – 1938 a po roku 1945). Pavel Kladiwa a Andrea Pokludová ilustrovali na konkrétnom príklade dvoch okresných miest v Moravskom Valašsku úlohu malých miest ako kanálov spoločenských zmien a modernizačných procesov na prelome 19. a 20. storočia. Sprostredkovateľmi týchto zmien boli štátne orgány prostredníctvom mestských zástupcov a členov miestnej inteligencie zohrávajúci dôležitú úlohu v mestskej samospráve, podporujúci spoločenský život, ako i sociálnu, ekonomickú a kultúrnu transformáciu. Lili Zach sa vo svojom príspevku zamerala na vzťahy a kontextualizáciu paralel Írska a malých národov strednej Európy v prvých dvoch desaťročiach 20. storočia z pohľadu írskej inteligencie, teda írskych politických a kultúrnych elit s katolíckym a nacionalistickým zázemím. Dva nedávno definované koncepty „urbanicide“ ako zámerné zničenie mestských centier a „politicicide“ ako dekapitácia politických elit boli hlavným predmetom prezentácie Brendana Humphreysa. Oba zmienené koncepty autor mapoval cez prizmu vybraných historických vojnových konfliktov v 20. storočí.

Aktuálny stav výskumu v oblasti administratívnych a politických elit v 20. storočí reflektovala i sekcia *Walking the Line between Great Opportunities and Broken Careers: the Administrative and Political Elite in Central and Eastern Europe in the Years 1917 – 1921*, tiež so slovenským zastúpením. Martin Pekár a Zuzana Tokárová (Katedra histórie, Filozofická fakulta, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach) sa vo svojom príspevku, na príklade vybranej politickej osobnosti, zamerali na transformáciu slovenských politických elit na území Slovenska po roku 1918, keď došlo k rozpadu multietnického rakúsko-uhorského impéria a v novovzniknutom Československu akceleroval slovenský nacionálno-emancipačný proces vyúsťujúci do nových požiadaviek vo vzťahu k politickej elite a jej svetonázoru. Roman Holec (Katedra slovenských dejín, Filozofická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave) mapoval situáciu aristokracie ako dôležitej súčasti bývalej administratívnej a politickej elity po vnútro

kolapse rakúsko-uhorskej monarchie na území Slovenska a spôsoby jej života po roku 1918. V rámci tejto sekcie sa diskutovalo i o ďalších zaujímavých otázkach súvisiacich so zmenou geopolitickej situácie v Európe po prvej svetovej vojne, napr. o otázkach spojených s demokratizačným procesom, ktorý nastal po rozpade rakúsko-uhorskej ríše aj na úrovni miest a obcí a ktorý ponúkol v nových národných štátoch nové možnosti pre národnú elitu, alebo naopak o otázke kontinuity v štruktúre a personálnom zložení štátnej správy a centrálnych úradov i po zmene režimov. Prerokované však neboli len otázky politických zmien, ale tiež problematika transformácie politickej moci na moc ekonomickú a úlohy elít v tomto procese či otázka kontinuity, resp. diskontinuity v právnickom povolani.

Plodné diskusné skupiny zložené z medzinárodného publika boli zárukou kvalitného dialógu, konštruktívnych kritických komentárov a odlišných pohľadov na výskum a interpretáciu skúmaných tém. Navyše interdisciplinárny charakter diskusného fóra umožnil účastníkom konferencie zoznámiť sa s najnovšími trendmi v oblasti socio-historického poznania, poskytol nové inšpirácie pre ďalší výskum a bol príkladom úspešnej medzinárodnej spolupráce historikov i sociálnych vedcov.

Mgr. Zuzana Tokárová, PhD.
Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

ETNICITA V KONTEXTE „VELKÝCH MEDZŇÍKOV“: ETNICKÁ POLITIKA, VZŤAHY A ICH TRANSFORMÁCIE NA SLOVENSKU PO ROKOCH 1918, 1938, 1948
[THE ETHNICITY IN THE CONTEXT OF THE „BIG MILESTONES“: THE ETHNIC POLICY, CONNECTIONS AND THEIR TRANSFORMATIONS IN SLOVAKIA AFTER THE YEARS 1918, 1938, 1948]
KOŠICE, 3. MÁJ 2018

Dňa 3. mája 2018 v budove Platón na Filozofickej fakulte Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach prebehlo v poradí štvrtý už workshop pre študentov histórie a politológie, tentokrát na tému *Etnicita v kontexte „velkých medzníkov“: Etnická politika, vzťahy a ich transformácie na Slovensku po rokoch 1918, 1938, 1948*. Workshop, ktorého organizátormi boli Centrum spoločenských a psychologických vied SAV v Košiciach, Katedra histórie FF UPJŠ v Košiciach a Katedra politológie FF UPJŠ v Košiciach, bol zorganizovaný v rámci projektu APVV *Tendencie vývoja etnických vzťahov na Slovensku (komparatívny výskum národnostnej problematiky v rokoch 2004 – 2020)*.

Podujatie, ktoré tvoril prednáškový cyklus, otvorila moderátorka workshopu Mgr. Barbara Kacerová z Katedry histórie FF UPJŠ v Košiciach, ktorá na úvod predstavila samotný projekt, jeho ciele, metódy a oblasti výskumu, konferencie, ktoré sa uskutočnili, či uskutočnia v rámci projektu a publikované výsledky. Následne predstavila prednášajúcich, ktorými boli prof. PaedDr. Štefan Šutaj, DrSc., Mgr. Ondrej Ficeri, PhD. a Mgr. Ján Mitáč. Prvý referát s názvom *Etnonacionálna transformácia Košíc v post-imperiálnom období* predniesol Mgr. Ondrej Ficeri, PhD. z Centra spoločenských a psychologických vied SAV v Košiciach. Vo svojej prednáške na príklade premien etnických identít obyvateľov tradične multietnického mesta Košice poukázal na situačnú, kontextuálnu a procesuálnu – teda nestálu povahu etnicity. Načrtnol rozdiely a podobnosti v etnickej politike prevádzanej v imperiálnom období – v našom prípade politikou reprezentáciou Uhorského kráľovstva – a nástupníckymi národnými štátmi, t. j. počas prvej Československej republiky, a predstavil rekonštrukciu premien etnických identít obyvateľov Košíc v medzivojnovom období. Na príklade regulovania etnickej politiky vo verejnom priestore a v spolkoch v medzivojnovom období demonštroval, ako sa etnicita stala pre aktérov nacionalizmu mocným ideologickým nástrojom.

Následne Mgr. Ján Mitáč z Ústavu pamäti národa rozprával o *Postojoch maďarských vlád k problematike slovenskej menšiny v rokoch 1938 – 1945*. Keďže situácia Slovákov na južnom Slovensku bola po Viedenskej arbitráži značne komplikovaná, maďarská moc začala najmä

v prvých mesiacoch okupácie používať násilne metódy voči nemaďarskému obyvateľstvu. Táto situácia vyhrtila vzťahy medzi 1. Slovenskou republikou a Maďarským kráľovstvom. Menšinová otázka sa stala jednou zo zásadných otázok vzájomných vzťahov oboch krajín. Prednáška ponúkla prierez menšinovým životom Slovákov v Maďarsku v rokoch 1938 – 1945 a prístupy jednotlivých maďarských vlád k menšinám a k politickej reprezentácii Slovákov v Maďarsku.

Posledný príspevok v rámci podujatia patril prof. PaedDr. Štefanovi Šutajovi, DrSc. z Centra spoločenských a psychologických vied SAV v Košiciach, vedúcemu projektu APVV, ktorý prítomným rozprával o *Národnostnej problematike po roku 1948 na príklade Košíc*. Priblížil, aké bolo postavenie etnických minorít v meste Košice po druhej svetovej vojne, pričom sa zamerával na maďarskú minoritu. Košický vládny program a dekréty prezidenta republiky Edvarda Beneša výrazným spôsobom ovplyvnili situáciu minorít v Košiciach. Politickí predstavitelia presadzovali transfer Maďarov z mesta. Ten bol možný po podpise Dohody o výmene obyvateľstva medzi Československom a Maďarskom. Prednáška ponúkla pohľad na zmeny v etnickej politike s nástupom komunistického režimu.

Po každej prednáške nasledovala krátka diskusia, počas ktorej sa prítomní pýtali na rôzne problémy týkajúce sa etnicity v daných obdobiach. Na záver workshopu sa Mgr. Barbara Kacerová poďakovala prednášajúcim za zaujímavé prednášky a študentom za ich účasť a zapojenie sa do diskusie.

Mgr. Barbara Kacerová
Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

URBAN RENEWAL AND RESILIENCE: CITIES IN COMPARATIVE PERSPECTIVE ŘÍM, 29. SRPEN – 1. ZÁŘÍ 2018

„Evropské sdružení pro historii měst [European Association for Urban History, EAUH] bylo založeno v roce 1989 s podporou Evropské unie. Jejím cílem je poskytnout multidisciplinární fórum pro historiky, geografy, sociology, antropology, historiky umění a architektury, architektky, urbanisty, a další vědce zkoumající různé aspekty městských dějin od středověku až po současnost. (...) Každé dva roky pořádá EAUH jednu z největších mezinárodních konferencí zaměřených na urbánní dějiny, která umožňuje jak evropským tak mimoevropským vědcům diskuzi o nových směrech v této oblasti, podporuje komparativní výzkum a iniciuje budoucí spolupráci v rámci projektů a publikací. Od roku 1992 organizovala EAUH již 14 mezinárodních konferencí.“¹

Poslední konference s názvem *Urban Renewal and Resilience: Cities in Comparative Perspective* se konala od 29. srpna do 1. září 2018 v Římě, převážně v prostorách fakulty ekonomie a obchodu na *Università degli Studi Roma Tre*, ale také na půdě fakulty architektury v areálu bývalých městských jatek *Mattatoio*, či v prostorách městské radnice. Konference probíhala převážně v angličtině, některé příspěvky však také ve francouzštině. V obou případech se totiž jednalo o oficiální jazyky konference. Během čtyř dní se konference účastnilo více než 700 aktivních přednášejících s příspěvky rozdělenými do 92 tematických sekcí. Navíc proběhlo pět hlavních přednášek v podání vědců zvučných jmen z oborů historie, ekonomické a sociální historie, architektury či urbánní geografie, jako jsou profesoři Brigitte Marin, Richard Rodgers, Paolo Desideri, Francesc Muñoz, či Martin Baumeister.

Konferenci oficiálně zahájil 29. srpna prezident EAUH Carlo M. Travaglini. Po jeho úvodním slovu následovala hlavní přednáška profesora Brigitte Marina týkající se změn vnímání městského prostoru mezi 16. a 19. stoletím a přednáška profesora Richarda Rodgera diskutující problematiku limitů zkoumání města spojenou s nesourodými historickými daty, v rámci které představil nástroj určený pro urbánní historiky pro vizualizaci prostorových jevů postavený na platformě OpenStreetMap.

1 Booklet *Urban Renewal and Resilience: Cities in Comparative Perspective*. Rome : EAUH, s. 4.

Následující den, čtvrtek 30. srpna, již paralelně probíhaly tematické sekce, mezi kterými bylo možné vybírat příspěvky různých autorů. Já osobně jsem navštívil sekci *Městské plánování: Návrh, zkušenost a neúspěch* [*The Engineered City: Engineering Design, Experience and Failure in Urban History, from the Middle Ages to 21st Century*], kde mimo jiné prezentovala Agnès Dudych z Katedry historie FF UPJŠ svůj příspěvek zaměřený na sovětský model městského plánování na příkladu sídlišť v Československu. Dále jsem navštívil sekci zaměřenou na přítomnost spravedlnosti v evropských městech [*The Urban Presence of Justice in the European Cities of the 19th and 20th century*] kde se většina příspěvků orientovala na architekturu soudních budov, ale byla zde rozebírána i jiná témata, jako v případě příspěvku Federica Moreta zaměřeného organizace výkonů a soudní moci v Anglii v rámci reformy v roce 1835, či příspěvku o výstavbě nového městského centra s monumentální budovou soudního dvora jako symbolem moci diktatury v rámci slovenského státu v Prešově prezentovaného profesorem Pekárem z Katedry historie FF UPJŠ. Tento konferenční den byl uzavřen dvěma hlavními přednáškami konajícími se na půdě fakulty architektury v areálu bývalých městských jatek *Mattatoio* sloužících dnes, mimo jiné, jako muzeum moderního umění. Prvním přednášejícím byl Paolo Desider, který na konkrétních projektech, na kterých participoval, prezentoval využití kreativity při práci architekta a urbanisty. Následovala přednáška Francesca Muñozeho zaměřená na praktický dopad snahy o vytváření kulturních hodnot prostřednictvím fyzických změn ve městě.

V pátek 30. srpna opět probíhali paralelní sekce. Já jsem se aktivně účastnil sekce vedené Borutem Klabjanem a Brigitte le Normand s názvem *Na okrajích paměti – Porovnávání paměťových kultur v evropských pohraničních městech ve dvacátém století* [*On the Margins of Memory. Comparing Memory Cultures in European Border Cities in the Twentieth century*], kde jsem prezentoval svůj příspěvek zkoumající změny politik paměti na příkladu změn urbání symboliky veřejného prostoru v Opavě od roku 1918 až po současnost. Další příspěvky v této sekci se týkaly např. konceptu místa jako palimpsestu na příkladu Náměstí Svobody ve Wroclavi (Karolína Jara), výzkumu vnímání přidružení původně finského města Vyborg k Rusku současnou finskou společností (Chloe Wells), či politikou paměti a „resymbolizací“ Vukovarů mezi lety 1980 a 2015. Dále jsem navštívil sekci s názvem *Souběžný příběh? Městská obnova na východě a na západě* [*A parallel story? Urban Renewal in East and West*], kterou vedl Petr Roubal a Max Welsh Guerra. Tato sekce byla tematicky velmi široká a příspěvky, které zde měli převážně výzkumníci z vědeckého grantového projektu urbanHIST, zahrnovali témata jako např. bělehradské nábřeží v kontextu městské identity (Ksenija Krsmanović), historická analýza rozvoje bydlení jako prostředku pro kontrolu rozvoje kapitalismu ve 20. století (Marcelo Sagot Better), vliv univerzit na konzervaci městských center na příkladu Salamanky a Ferrary (Piero Sassi), evropská obnova měst po druhé světové válce v ruských zdrojích na případech Varšavy, Berlína, Havre a Coventry (Aliaksandr Shuba) a další. Po konci odpoledních sekcí následovali komentované prohlídky v rámci sociálního programu konference a následně společná večeře.

Poslední den konference dopoledne probíhali opět paralelní tematické sekce. V odpoledních hodinách pak proběhla závěrečná ceremonie, v rámci které byly shrnuty informace týkající se právě proběhlé konference a plánované konference, která se bude konat v Antverpách v roce 2020 a ponese název *Město v pohybu* [*City in Motion*]. Mimo to byla udělena studentská cena. Tato konference byl první mezinárodní konferencí takového měřítka, které jsem se účastnil. Nejen, že mi umožnila se seznámit s prací jiných výzkumníků zabývajících se urbáními dějiny z různých vědních oborů, a tím i se současnými trendy a přístupy v oblasti urbáních dějin, ale hlavně oceňuji příležitost k seznámení se s řadou velice zajímavých lidí z akademických kruhů, diskuzi odborných témat spojených s vlastním výzkumem, a k vytváření kontaktů, které umožňují budoucí spolupráci a zapojení do výzkumných projektů či publikační činnost. Konferenci EAUH, která se bude konat v Antverpách v roce 2020, vřele doporučuji všem, kteří jsou v urbáních dějinách jakkoliv zainteresováni.

Mgr. Ondřej Jirásek
Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

INOVÁCIA VÝUČBY ANTICKÝCH DEJÍN NA VYSOKÝCH ŠKOLÁCH
[THE INNOVATION OF TEACHING THE ANCIENT HISTORY AT UNIVERSITIES]
KOŠICE, 10. – 11. SEPTEMBER 2018

V dňoch 10. – 11. septembra sa na pôde Filozofickej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, pod záštitou dekanke prof. Oľgy Orosovej, uskutočnil workshop a medzinárodné kolokvium, ktorého náplňou bolo zoznámenie poslucháčov s inovatívnymi metódami vo výuke antických dejín a latinského jazyka. Akciu usporiadala Katedra histórie FF UPJŠ v Košiciach v spolupráci s Fakultou kresťanských a klasických štúdií Pápežskej saleziánskej univerzity v Ríme.

Kolokvium, sprevádzané praktickým workshopom, nadväzuje na doterajšiu odbornú spoluprácu medzi uvedenými inštitúciami. Tato vzájomná spolupráca dala vzniknúť priestoru pre výmenu odborných skúseností a inovatívnych didaktických metód v oblasti výučby klasickej a kresťanskej kultúry a dejín od antiky po stredovek.

Program kolokvia bol zameraný na prednášky a prezentáciu základných aspektov inovatívnych pomôcok vo výučbe latinčiny a antických dejín, vychádzajúcich z tzv. *naturálnej metódy* výučby klasických jazykov dánskeho autora Hansa Ørberga, na ktorej počiatku stála učebnica latinského jazyka *Familia Romana*. Hoci sa táto metóda opiera o najnovšie neurolingvistické poznatky, zďaleka nie je všeobecne prijímaná a rada filológov je voči nej skeptická a naďalej využívajú tradičnú metódu výučby. Táto skepsa sa prejavila počas verejných panelových diskusií. Cieľom odborných prednášok bolo práve vyzdvihnúť silné stránky a výhody metódy „Ørberg“ a následne workshopy umožňovali vyskúšať si ju počas simulovanej hodiny, pri ktorej zároveň boli poslucháči vyzývaní k poskytnutiu spätnej väzby prednášajúcemu. Poobedňajšie hodiny boli vyhradené odborným konzultáciám ohľadne jej kladných a záporných stránok. Túto náročnú úlohu na seba vzali profesori Miran Sajović a Roberto Spataro.

Profesor Sajović zároveň predstavil svoju novú učebnicu latinského jazyka *Evagrius magister*, ktorá je celá zasadená do neskoroantického kresťanského kontextu. Sprostredkováva študentom okrem klasickej slovnej zásoby a antických reálií takisto slovnú zásobu stredovekú a kresťanskú a zoznamuje ich s kresťanskými reáliami. Môže byť teda použitá na výučbu nielen jazyka, ale aj histórie. K tomuto účelu slúži aj druhá predstavená publikácia *Roma aeterna*, nadväzujúca na učebnicu *Familia Romana*. Tá obsahuje texty klasických rímskych autorov, ktorí popisujú dejiny *ab urbe condita* a slúži ako podklad k interpretácii pramenného materiálu na základe *naturálnej metódy* „Ørberg“. Simulované hodiny potom prebiehali práve s využitím týchto učebných pomôcok.

V kontraste s týmito učebnicami bola na kolokviu prezentovaná doc. Janou Balegovou z Katedry klasickej filológie FF UPJŠ v Košiciach aj nová *Učebnica latinského jazyka pre historikov*, ktorá naopak pracuje s klasicou metódou výučby. Jej súčasťou sú samostatné cvičebnice vytvorené špeciálne pre potreby študentov jednotlivých odborov (konkrétne histórie, filozofie a filológie), ktorí sa počas štúdia zoznamujú s čítaním historických prameňov.

V ďalších častiach programu sa workshop zameriaval na didaktiku antických dejín na všetkých úrovniach vzdelávacieho systému, a teda základných, stredných a aj vysokých školách. So svojou prednáškou s názvom „*Bud – alebo – konštruktivistický prístup k výučbe dejepisu na príklade antických dejín*“ vystúpila Dr. Alžbeta Bojková z Katedry histórie. Jednalo sa o prednášku a zároveň aj simulovanú hodinu pre účastníkov. K inovácii výučby neskorkej antiky na vysokých školách slúžila tiež odborná konzultácia týkajúca sa pripravovaného II. dielu učebnice k dejinám neskorkej antiky od Dr. Marty Sendekovej z Katedry histórie, ktorá je pripravovaná v rámci medziuniverzitnej spolupráce na projekte KEGA č. 013UPJŠ-4/2018.

Okrem vysokoškolských pedagógov a doktorandských študentov z rôznych slovenských, ale aj českých univerzít, sa tohoto stretnutia v hojnom počte zúčastnili aj stredoškolskí študenti a pedagógovia z rôznych slovenských stredných škôl a gymnázií. V rámci medziodborovej spolupráce prebiehal počas prednášok a workshopov aj simultánny preklad, ktorý zabezpečili študenti z Katedry anglistiky a amerikanistiky FF UPJŠ v Košiciach, pre ktorých to predstavovalo možnosť praktického vyskúšania svojich jazykových schopností.

Na záver možno skonštatovať, že uskutočnené workshopy a medzinárodné taliansko-česko-slovenské kolokvium umožnilo vytvoriť priestor k reflexii prezentovanej naturálnej metódy „Örberg“ medzi jej zástancami a skeptikmi a zároveň pre súčasné a budúce odborné a veľmi podnetné diskusie medzi univerzitnými pracoviskami v rámci zahraničnej spolupráce.

Mgr. Tereza Antošovská
Mgr. Frederik Galambosi
Masarykova univerzita Brno

TRNAVA 1238 – 2018... ÚSPEŠNÝ EURÓPSKY PRÍBEH
[TRNAVA 1238 – 2018... SUCCESSFUL EUROPEAN STORY]
TRNAVA, 25. – 26. SEPTEMBER 2018

V roku 2018 si Trnavčania pripomínajú jednu z najvýznamnejších udalostí z dejín mesta – udelenie mestských práv a výsad uhorským panovníkom Belom IV. v roku 1238. Trnava sa vďaka tomu dnes môže pýšiť najstaršími zachovanými privilégiami slobodného kráľovského mesta na Slovensku. Pri tejto príležitosti sa v dňoch 25. – 26. septembra 2018 konala v priestoroch auly Pazmaneum Trnavskej univerzity v Trnave interdisciplinárna konferencia s medzinárodnou účasťou. Organizátormi tohto podujatia boli Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky – Štátny archív v Trnave, Mesto Trnava, Trnavská univerzita v Trnave v spolupráci so Spolkom trnavských historikov Slovenskej historickej spoločnosti pri Slovenskej akadémii vied – TYRNAVIA a s Ústavom dejín Trnavskej univerzity v Trnave.

Konferenciu slávnostne otvorila úvodným slovom PhDr. Júlia Ragačová, riaditeľka Štátneho archívu v Trnave, ktorá vo svojom príhovore poukázala na významné miesto Trnavy v slovenských dejinách. Podujatie svojou prítomnosťou poctili aj významní hostia z kultúrno-spoločenského života Trnavy. S príhovorom vystúpil Mgr. Tibor Pekarčík – zástupca primátora mesta, a po ňom Mgr. Jozef Viskupič – predseda Trnavského samosprávneho kraja. V úvodnom príhovore prof. PhDr. Vladimíra Rábika, PhD. – prorektora Trnavskej univerzity v Trnave pre vedeckú a umeleckú činnosť, odzneli slová o formovaní mestskej society a postavení slobodného kráľovského mesta Trnava v minulosti s dôrazom na jeho výsadné postavenie v Uhorskom kráľovstve.

V prvom bloku rokovania vystúpil s príspevkom *Privilégium z roku 1238 – Magna Charta mesta Trnava* doc. PhDr. Juraj Roháč, CSc., vedúci Katedry archívniectva a pomocných vied historických na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského, ktorý svoje výskumné aktivity zameriava na cirkevné dejiny, mestskú diplomatiku a dejiny Trnavy. Vo svojom referáte priblížil okolnosti udelenia výsadnej listiny mestu, jej dôkladný diplomatický rozbor a význam jednotlivých práv, ktoré sa Trnave ako prvému mestu na území dnešného Slovenska dostalo. Na tento príspevok plynule nadviazal prof. PhDr. Vladimír Rábik, PhD., ktorý v prednáške s názvom *Bela IV. a protomestské sídliská v roku 1238* osvetlil vydanie privilégia v širších súvislostiach, porovnal ho s ďalšími mestskými výsadami vydanými Belom IV. a pokúsil sa, na základe itinerára Bela IV., datovať vydanie výsadnej listiny pre trnavských mešťanov.

Prvý blok konferencie svojim príspevkom s témou *Verejní notári v Trnave v období 15. – 16. storočia*, uzavrel PhDr. Radoslav Ragač, PhD., generálny riaditeľ sekcie kultúrneho dedičstva Ministerstva kultúry Slovenskej republiky, v ktorom priblížil účinkovanie verejných notárov v Trnave, ich životné osudy a vývoj používaných notárskych znakov na konkrétnych príkladoch. V druhom bloku rokovania vystúpila na úvod historička Mgr. Darina Fridrichová, ktorá pôsobí v Štátnom archíve v Trnave v oddelení spracúvania archívnych dokumentov. Témou jej referátu bola *Trnava a Trnavčania v roku 1538. Podoba mesta a trnavskej spoločnosti 300 rokov po udelení privilégia*. V príspevku autorka priblížila rozmanitosť trnavskej society na prelome 30. a 40. rokov 16. storočia, pričom Trnavu v tomto období charakterizovala ako vysoko rozvinutú neskorostredovekú spoločnosť s dokonale organizovaným verejným životom.

PhDr. Henrieta Žažová, PhD., vedeckovýskumná pracovníčka Ústavu dejín Trnavskej univerzity v Trnave, sa dlhodobo venuje, okrem iného, dejinám historickej Trnavskej univerzity

a výskumu historických objektov. V príspevku *K výstavbe univerzitného areálu v Trnave* autorka predstavila jedinečný architektonický komplex pôvodne vzdelávacieho charakteru, ktorý významne obohatil historickú zástavbu Trnave o barokové a klasicistické stavby. S témou *Majerské hospodárenie Trnava v 50. a 60. rokoch 18. storočia* vystúpil historik Mgr. Adrián Lančarič, Ph.D., vedúci oddelenia služieb verejnosti Štátneho archívu v Trnave. V príspevku autor analyzoval hospodárske aktivity mesta v poľnohospodárskej výrobe na príklade majerského hospodárenia. Rímskokatolícky kňaz a františkán, duchovný správca Gymnázia Angely Merici v Trnave a zástupca gvardiána františkánskeho kláštora v Trnave – brat Filip, v príspevku s témou *Mesto a kláštor. Vzťahy a presahy*, prezentoval myšlienky a úvahy o vzájomných vzťahoch Trnavy, mešťanov, či obyvateľov s kláštorom františkánov v priebehu storočí na pozadí dôležitých politických a spoločenských zmien. Prvý deň rokovania uzavrel Mgr. Miroslav Svoboda, Ph.D., riaditeľ Štátneho okresného archívu v Břeclavi se sídlom v Mikulově. V príspevku *Půl století spolupráce archivů v Trnavě a Mikulově* zhrnul doterajšiu spoluprácu oboch archívov, ktorá začala v roku 1965 vzájomnými návštevami s cieľom prehĺbenia odbornej spolupráce, vzájomnej výmeny skúseností a predovšetkým skvalitnenia odbornej vedeckej činnosti.

Sériu ďalších odborných príspevkov v nasledujúci deň konania konferencie zahájila svojim príhovorom Mgr. Mária Mrižová, Ph.D., riaditeľka odboru archívov a registratúr sekcie verejnej správy Ministerstva vnútra Slovenskej republiky. Ako prvý vystúpil archivár Mgr. Jakub Roháč z oddelenia spracúvania archívnych dokumentov Štátneho archívu v Trnave s príspevkom *Trnavský Dobrovoľný hasičský zbor v regionálnom a európskom kontexte*, ktorým pripomenul okružle 150. výročie založenia tohto zboru a zároveň načrtol vnútornú štruktúru zboru, bohatú kultúrnu činnosť, či spoluprácu so zborními z rôznych častí monarchie. Mgr. Veronika Pauková z oddelenia spracúvania archívnych dokumentov Štátneho archívu v Trnave v referáte *Rôznorodosť spolkovej činnosti v medzivojnovoj Trnave* výberovo predstavila náboženské, dobročinné, vzájomne podporujúce, pohrebné, poľnohospodárske, lesnícke a záhradnícke spolky, ďalej spolky pre obchod a priemysel, muzeálne, vedecké, okrasňovacie, študentské, spoločenské, čítacie, divadelné, spevácke, hudobné, telocvičné, športové, spolky vojenských vyslúžilcov, strelecké, hasičské, spolky stavovských a odborových organizácií a spolky pre chov poštových holubov.

Tretí blok rokovania uzavrela PhDr. Júlia Ragačová, riaditeľka Štátneho archívu v Trnave s témou *Kornel Mahr – zakladateľ prvej ZOO v Trnave*. V príspevku autorka priblížila významnú osobnosť Kornela Mahra – pedagóga, ovocinára, ochranára prírody a pamiatok, ktorý založil v miestnej časti pri Kamennom mlyne prvú zoológickú záhradu v Trnave. V poslednom, treťom bloku rokovania, vystúpila PaedDr. Simona Jurčová, vedúca prezentačného oddelenia Západoslovenského múzea v Trnave, kurátorka umeleckej zbierky a zbierky fotografií a pohľadníc s referátom *Trnavskí podnikatelia a reklama na konci 19. storočia a počas prvej ČSR (1880 – 1938)*, v ktorom oboznámila poslucháčov s rôznymi podobami komerčnej reklamy trnavských podnikateľov, predovšetkým v regionálnych dobových tlačovinách. Historička Mgr. Lucia Duchoňová, vedúca oddelenia múzejných činností v Západoslovenskom múzeu v Trnave, predniesla príspevok o dejinách významného trnavského podniku – *Trnavský Kovosmalt*, nástupcu pôvodných Coburgových závodov – spoločnosti, ktorej počiatky v Trnave siahajú do roku 1916. Na záver rokovacej časti konferencie predniesla v zastúpení Dr. Jozefa Petráša, riaditeľa Vojenského archívu – centrálnej registratúry v Trnave, Ing. Daniela Nemčeková, príspevok *50 rokov Vojenského archívu v Trnave. 50 rokov vojenského archívnictva na Slovensku*, ktorý analyzoval vytváranie a pôsobenie odborného vojenského archívneho pracoviska v Trnave od polovice 20. storočia až do súčasnosti.

Podujatie uzatvorila prehliadka výstavy v Štátnom archíve v Trnave: *Trnava – osmičkový príbeh*, kde si mohli návštevníci prezrieť vystavené originály archívnych dokumentov viazucich sa k osmičkovým výročiam (1848, 1918, 1948, 1968) a taktiež aj ďalšie archívne dokumenty poukazujúce na rozmanitý kolorit života Trnavčanov od najstarších dejín až do súčasnosti. Vystavené dokumenty vhodne dopĺňala aj prezentácia plagátov, pečatidiel, kalendárov a rôznych pamätných predmetov zo zbierok trnavského archívu.

Mgr. Adrián Lančarič, Ph.D.
Štátny archív v Trnave

STRETNUTIE MLADÝCH HISTORIKOV VIII / YOUNG URBAN(H)IST CONFERENCE: HISTORY OF EUROPEAN URBANISM IN THE 20TH CENTURY – DISTINCTIVE AND COMMON THEMES
KOŠICE, 1. – 2. OKTÓBER 2018

V dňoch 1. – 2. októbra 2018 sa v priestoroch Historickej auly UPJŠ v Košiciach uskutočnil už 8. ročník konferencie určenej predovšetkým pre doktorandov a začínajúcich historikov. Podujatie s názvom *Stretnutie mladých historikov* malo však tohto roku o niečo iný charakter, ako tomu bolo v predchádzajúcich ročníkoch. Konferencia bola určená predovšetkým pre začínajúcich výskumníkov z oblasti urbánnej histórie a jej organizovanie bolo úzko späté s realizáciou projektu urbanHIST.

Hlavným organizátorom tohto podujatia bola Katedra histórie Filozofickej fakulty UPJŠ v Košiciach. Špecifikom tohto ročníka bola úvodná hosťovská prednáška známeho britského historika prof. Petra A. Clarka (University of Helsinki) na tému *European cities in Comparative Perspective*. Slávnostné otvorenie konferencie prebehlo za prítomnosti dekanky Filozofickej fakulty prof. PhDr. Olgy Orosovej, CSc., vedúceho Katedry histórie prof. PaedDr. Martina Pekára, PhD. a taktiež riaditeľov projektu urbanHIST na participujúcich univerzitách. Konferencie sa aktívne zúčastnilo 23 mladých výskumných pracovníkov z viacerých európskych aj mimo-európskych krajín. Hlavnou témou boli dejiny európskeho urbanizmu v 20. storočí. Špecifikom tejto témy je silný interdisciplinárny základ, na ktorom sa okrem histórie ako vednej disciplíny podieľajú aj iné vedné odbory vrátane architektúry, sociológie, geografie, urbanizmu alebo antropológie. Zloženie aktívnych a pasívnych účastníkov podujatia bolo preto veľmi rozmanité. Konferencia prebiehala v dvoch paralelných sekciách a jej tradičnou súčasťou boli odborní komentátori z rôznych oblastí výskumu. Ich úlohou bolo kriticky zhodnotiť prezentované príspevky v súlade s cieľom konferencie, ktorým je konštruktívna diskusia a spätná väzba napomáhajúca rozvoju prezentačných aj odborných schopností doktorandov.

Sekciu prebiehajúcu v Historickej aule otvorila so svojim príspevkom *Emergence and Relevance of Urban Waterfront Transformations in European Cities in the Second Half of the 20th century* Ksenija Krsmanović (University of Valladolid / Blekinge Institute of Technology, Karlskrona). Ksenija vo svojej prezentácii predstavila výsledky svojho výskumu nábreží vybraných európskych miest a ich úlohy v procese trvalo udržateľného rozvoja miest. V poradí druhým prezentujúcim bol Federico Camerin (University of Valladolid / Bauhaus University Weimar), ktorý v príspevku *From "Ribera Plan" to "22@" Plan, Passing through 1992 Vila Olímpica: How Urban Rent Eventually Took Place in Poblenou District (Barcelona) by the Management of Industrial and Railway Great Properties* analyzoval vývoj mestskej štvrte Poblenou v Barcelone v období 70. a 80. rokov 20. storočia s dôrazom na rekonštrukciu v súvislosti s Olympijskými hrami z roku 1992. Prvý blok príspevkov uzavrela prezentácia *Towards Human Dimension and Harmony of New and Old, the Reconstruction of the Knez Mihailova Street* od autorov Eva Vaništa Lazarević, Aleksandar Grujić, Mina Vučković (University of Belgrade). Prednášajúca Mina Vučković prezentáciu zamerala na predstavenie dvoch urbanistických plánov, ktoré boli pre mesto Belehrad kľúčové a ktoré vznikli v 70. rokoch 20. storočia, pričom dôraz v príspevku kládla na plán rekonštrukcie hlavnej pešej tepny mesta – ulice Knez Mihailova. Prvý blok na záver doplnil odborný komentár jednotlivých príspevkov, ktorý poskytla doc. PhDr. Andrea Pokludová, Ph.D. z Ostravskej univerzity a nechýbala ani diskusia z radov hostí a pasívnych účastníkov podujatia.

V rovnakom čase prebiehal prvý blok príspevkov v zasadačej miestnosti rektorátu, kde ako prvá vystúpila s prezentáciou *Artistic Approaches and Patterns in Early German-language Town Planning Literature* Susanna Weddige (Blekinge Institute of Technology, Karlskrona / Pavol Jozef Šafárik University in Košice). Tá sa vo svojej prezentácii zamerala na teoretické východiská plánovania miest s dôrazom na práce v nemeckom jazyku z konca 19. storočia., ktoré mali podľa autorky zásadný vplyv na medzinárodný diskurz a na formovanie urbanizmu ako vednej disciplíny aj počas medzivojnového obdobia. Helene Bihlmaier (Bauhaus University Weimar / University of Valladolid) so svojim príspevkom *The Image in Early Anglophone Town Planning Literature* skúmala vznik a používanie obrazov v kľúčových urbanistických dielach z anglofónneho prostredia a ich prípadný vplyv na rozvoj urbanizmu aj v iných európskych

krajinách. Tretím prednášajúcim v tomto bloku bola Andrea Gimeno Sánchez (Blekinge Institute of Technology, Karlskrona / University of Valladolid) a jej príspevok *Archaeology of Future Sustainability, ARARAT Exhibition*, v ktorom autorka predstavila a analyzovala projekt ARARAT (exhibíciu otvorenú v 70. rokoch vo Švédsku, ktorá je známa svojim kritickým prístupom ku konzumnému spôsobu života) v kontexte debát na tému bývania a urbánneho plánovania. Všetky tri príspevky prešli odborným komentárom PhDr. Oldřicha Tůmu, Ph.D. z Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR a na samotný záver bloku nasledovala diskusia k odprezentovaným prácam.

Druhý blok príspevkov v Historickej aule otvorila prednášajúca Elvira Khairullina (University of Valladolid / Pavol Jozef Šafárik University in Košice), ktorej príspevok s názvom *Modifying People's Displacement, Zoning and Tramway Network Planning Interaction in Socialist Urban Development in the 1960 – 70s* mal za cieľ porozumieť interakcii medzi zónovaním a plánovaním mestských električkových tratí v prostredí socialistických miest v 60. a 70. rokoch 20. storočia. Ďalší príspevok s názvom *A Parallel Development of Housing Estates, an Interpretation of Modernity in France and Czechoslovakia* predniesla Agnès Dudyh (Pavol Jozef Šafárik University in Košice / Bauhaus University Weimar). V prezentácii sa autorka pokúsila na príklade výstavby sídlisk v dvoch rôznych krajinách (Francúzsku a Československu) vysvetliť ako proces modernizácie po 2. svetovej vojne zmenil nielen vzhľad miest, ale aj samotnú spoločnosť. Komparatívnu metódu vo svojej prezentácii zvolila aj Azmah Arzmi s príspevkom *A Comparison of Institutions that Shaped Urban Planning in the Central-Planned Economies of the GDR and ČSSR from 1970s to 1980s*. Jej prezentácia bola zameraná na porovnanie inštitucionálneho vývoja v oblasti urbánneho plánovania v rokoch 1974 až 1989 prostredníctvom dvoch prípadových štúdií – sídliska Marzahn v Berlíne a sídliska Petržalka v Bratislave. Odborným garantom tohto bloku bola Nicole de Togni z Politecnico di Milano a blok už tradične uzavrela diskusia a otázky od viacerých divákov.

Paralelne s týmto blokom prebiehala aj sekcia v zasadacej miestnosti. Tu sa opäť predstavili traja mladí vedci. Ako prvý vystúpil Aliaksandr Shuba (Bauhaus University Weimar / Pavol Jozef Šafárik University in Košice). V príspevku *Common or Distinctive Understanding of Urbanism or Urbanistika by Russian, Ukrainian and Czech Scholars* autor analyzoval ako sa rôzne prístupy chápania urbanizmu odzrkadľujú v prácach ruských, ukrajinských a českých urbanistov. Noel Antonio Manzano Gómez (University of Valladolid / Bauhaus University Weimar) v príspevku s názvom *European Informal Urbanization through the 20th century, a Historiography* ponúkol vlastnú analýzu príčin nárastu neformálnej a neplánovanej urbanizácie vo viacerých európskych mestách, ktorá sa diala už od konca 19. storočia. Pri svojom hodnotení vychádzal z textov týkajúcich sa miest ako Paríž, Londýn, Madrid, Viedeň, Štokholm, Rím, Belehrad, Lisabon alebo Barcelona. Tretou prednášajúcou bola Ilona Hadasch (University of Kassel) s prezentáciou na tému *Urbanism as Discipline in both German Democratic Republic and Federal Republic of Germany around 1970, Case Studies of Weimar and Kassel*. Príspevok, ktorého základom bola komparácia dvoch inštitúcií v rôznych režimoch, sa autorka rozhodla zodpovedať otázku, či je možné porovnávať vznik urbanizmu ako profesionálnej disciplíny v rôznych európskych štátoch a tiež otázku ako sa urbanizmus stal profesionálnou vednou disciplínou. Svoj výskum autorka podložila nielen archívnymi dokumentmi, ale aj osobnými rozhovormi s viacerými profesionálmi, ktorí sa podieľali na formovaní spomínaných inštitúcií. Odborným komentátorom tohto bloku príspevkov bol profesor Juan Luis De Las Rivas Sanz z Univerzity Valladolid. Záver sekcie priniesol viacero otázok a konštruktívnych pripomienok zo strany divákov.

Tretí blok príspevkov otvorila so svojou prezentáciou Natalia Otrishchenko (Center for Urban History of East Central Europe in Lvov). Práca *Exploring Urban Environments of the Late Socialism, Sykhiv Summer School* bola zameraná na metodologické koncepty používané v rámci programu letnej školy, ktorá prebieha každoročne v ukrajinskom Lvove. Cieľom príspevku bolo upozorniť na nové možnosti interpretácií verejného priestoru, ktoré by sa neobmedzovali na tradičnú dichotómiu typu vidiek/mesto, centrum/periféria, verejný/súkromný a pod. Ďalšou prednášajúcou bola Maitri Dore (Vrije Universiteit Brussel) s príspevkom *Politics with Brick and Mortar, Nation-Building through Architecture in Post-Socialist Budapest, Viewed through*

a *Postcolonial Lens*. Jej analýza vzťahu medzi politikou a architektúrou je postavená na výskume dvoch projektov – Národného divadla v Budapešti postaveného koncom 90. rokov a projektu National Hauszmann Plan/Liget Budapest Project, ktorý v súčasnosti stále prebieha. Adam Górk (Pavol Jozef Šafárik University in Košice / Blekinge Institute of Technology, Karlskrona) sa predstavil s príspevkom s názvom *One Picture Equals Thousand Words, Understanding of the Morphological Changes in a Post-Socialist City by Using GIS and Virtual 3D City Model*. Svoju prezentáciu zameril na prípadovú štúdiu mesta Košice, pričom dôraz kládol na metodologické východiská svojho výskumu, ktoré sú špecifické použitím digitálnych nástrojov a 3D virtuálnych modelov. Odbornú garanciu uvedeného bloku zabezpečil prof. Mariusz Czepeczyński z Univerzity v Gdansk. Záver sekcie patril opäť otázkam a diskusi.

Tretí paralelný blok konferencie otvoril s príspevkom *The First Thirty Years of Housing Exhibitions, From Art to the New Objectivity* Marcelo Sagot Better (Bauhaus University Weimar / Blekinge Institute of Technology, Karlskrona). Svoju prezentáciu zameril na mapovanie viacerých výstav venovaných otázkam bývania v prvých troch desaťročiach 20. storočia. Práve tieto výstavy reflektovali rôzne technologické novinky, ktoré mali zlepšiť kvalitu bývania pre široké spoločenské vrstvy. Andreea Blaga (Blekinge Institute of Technology, Karlskrona / Bauhaus University Weimar) vystúpila s prácou *Planning for Growth and Social Welfare*. V príspevku autorka opísala švédsky model sociálneho štátu z dvoch rôznych perspektív. Autorka prezentovala svoj názor, že sa jedná o progresívny typ sociálnej politiky a zároveň sa švédsky model podľa nej vníma v súvislosti s politikou sociálnej demokracie. Ako však tento model uplatniť aj za národnými hranicami v širšom európskom kontexte? Aká bola sila externých vplyvov pri jeho uplatnení vo Švédsku? To boli otázky, na ktoré sa snažila autorka počas prezentácie odpovedať. Posledným prednášajúcim v rámci tejto sekcie bol Miguel Fernández-Maroto (University of Valladolid), s príspevkom *Planning for Growth, Effects of Economic Policy on Urban Planning during the "Spanish Miracle" (1959 – 1975): Valladolid as an Example*, ktorého spoluautorom bol Juan Luis de las Rivas Sanz. (University of Valladolid). V prezentácii sa autori zaoberali politikou urbánneho plánovania na pozadí hospodárskeho vzostupu v Španielsku v rokoch 1959 – 1975. Tento radikálny plán pod taktovkou Franca otvoril Španielsku cestu k industrializácii a ekonomickému rozmachu, ktorý mal zásadný vplyv aj na samotnú urbanizáciu a urbánne plánovanie.

Posledné bloky paralelných sekcií predstavili dohromady štyri príspevky. V Historickej aule vystúpili ako poslední so svojimi prezentáciami Ondřej Jirásek (Pavol Jozef Šafárik University in Košice / University of Valladolid) s témou *Changes of Public Space and its Symbolism in Spain during Early Francoism, Case Study of Valladolid 1936 – 1959* a Patrícia Fogelová (Pavol Jozef Šafárik University in Košice) s príspevkom *Housing Building in Slovak Republic (1939 – 1945), Legislative Frameworks and Case Study of Prešov*. Prezentácia Ondřeja Jiráska bola zameraná na analýzu zmien vo verejnom priestore na príklade španielskeho mesta Valladolid v prvých 20 rokoch existencie Frankovho režimu. Autor sa vo svojom príspevku zameril na také aspekty verejného priestoru ako sú urbanizmus, architektúra, monumenty a pamätníky, názvy ulíc a verejných manifestácií. Príspevok Patrície Fogelovej sa zameril na najdôležitejšie legislatívne opatrenia týkajúce sa podpory bývania pre široké vrstvy obyvateľstva v období slovenského štátu, pričom tento pohľad bol doplnený nielen o ideologické pozadie prijatých zákonov, ale aj o konkrétnu realizáciu sociálneho bývania na príklade mesta Prešov. Odborným garantom bloku bola prof. Antonija Mlikota z Univerzity v Zadare.

Paralelne svoje práce odprezentovali aj Agnieszka Kania (Jan Kochanowski University in Kielce) a Jovana Vukčević (Pavol Jozef Šafárik University in Košice / University of Valladolid). Prezentácia Agnieszky Kanie na tému *Cultural Heritage as an Important Component of Urban Research, the Case of Vilnius in Interwar Period* bola zameraná na definovanie hlavných okruhov urbánneho výskumu v meste Vilnius v medzivojnovom období. Autorka tento zámer prezentovala v kontexte aktivít členov Fakulty výtvarného umenia na Univerzite vo Vilniuse, ktoré sa primárne týkali kultúrneho dedičstva a architektúry v sledovanom období. K dosiahnutiu výskumného cieľa si zvolila okrem iného aj biografickú metódu. V príspevku *Beyond Nostalgia, Resilient Urban Structures and Changing Memory Narratives in Post-Socialist City* Jovana Vukčević pracovala s teoretickým rámcom potrebným pre výskum roly socialistickej nostalgie

v procese vytvárania mestskej krajiny v postsocialistických európskych mestách. Podľa autorky príspevku je dominantný diskurz v postsocialistických mestách postavený na novom definovaní národných identít, vytlačení resp. vymazaniu komunistických symbolov z miest, ale zároveň socialistická nostalgia a jej turistifikované formy podporujú rehabilitáciu socialistických miest pamäti. Odborné komentáre pre prezentujúcich v tomto bloku predniesla prof. PhDr. Luďa Klusáková, CSc. a blok doplnili na záver otázky od divákov z publika.

Po odprezentovaní všetkých príspevkov nasledovala v Historickej aule všeobecná diskusia, kde sa viacerí podelili o dojmy z konferencie. Slova sa ujali riaditelia projektu urbanHIST Abdelah Abarkan a Max Welch Guerra, ktorí konferenciu vnímali ako veľmi konštruktívnu a podnetnú. Podujatie sa stretlo s dobrým ohlasom nielen aktívnych, ale aj pasívnych účastníkov a tiež záujmom zo strany študentov Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. O význame konferencie pre začínajúcich výskumných pracovníkov svedčí fakt, že o účasť na tomto podujatí je vždy veľký záujem a túto tradíciu potvrdil aj tohtoročný 8. ročník *Stretnutia mladých historikov*. Dôvodom je predovšetkým odborný komentár expertov z rôznych inštitúcií, rôznych štátov a odlišných oblastí výskumu, ktorý je pre zmysluplnú vedeckú prácu nevyhnutný. Obzvlášť dôležitý je tento dialóg v odbore akými sú urbánne dejiny, ktorý presahuje regionálne a národné hranice, ako i hranice samotného odboru výskumu. Veríme, že ďalší, v poradí už 9. ročník *Stretnutia mladých historikov* bude pokračovať v podobnom duchu a táto tradícia ostane zachovaná aj pre ďalších začínajúcich historikov.

Mgr. Patrícia Fogelová
Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

URBANHIST NETWORK-WIDE WORKSHOP WEEK IV KOŠICE, 1. – 5. OKTÓBER 2018

V dňoch 1. – 5. októbra 2018 sa na pôde Filozofickej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika uskutočnilo už 4. stretnutie konzorcia urbanHIST. Zoskupenie odborníkov zo 4 univerzít a 13 partnerských organizácií, ktoré sa podieľa na riešení medzinárodného projektu zameraného na dejiny urbánneho plánovania v 20. storočí, spoločne zavítalo do Košíc. Podujatie s názvom Network-Wide Workshop Week sa koná každých 6 mesiacov, pričom hosťiteľom plánovaných aktivít bola Univerzita p. J. Šafárika prvýkrát. Hlavným organizátorom celého týždňa bola Katedra histórie FF UPJŠ. Ďalšími organizátormi podujatia boli Institute for European Urban Studies (Bauhaus-Universität Weimar), Instituto Universitario de Urbanística (Universidad de Valladolid), Department of Spatial Planning (Blekinge Tekniska Högskola). Jednou z hlavných udalostí tohto týždňa bola konferencia určená pre mladých výskumníkov doktorandského štúdia z oblasti histórie, architektúry a urbanizmu, ktorá sa konala 1. až 2. októbra a nadviazala na tradíciu doktorandských konferencií, ktoré Katedra histórie organizovala v predchádzajúcich rokoch. Konferencia *YOUNG URBAN(H)IST CONFERENCE History of European Urbanism in the 20th century. Distinctive and Common Themes* bola tentokrát zameraná na urbánne dejiny. Konferenciu odštartovala už v pondelok hosťujúca prednáška známeho britského historika Petra Clarka, ktorý účastníkom odprezentoval zaujímavú prednášku na tému *European Cities in Comparative Perspective*. Počas týždňa sa uskutočnilo viacero zaujímavých workshopov. Mariusz Czepczyński z University v Gdaňsku a Andrea Pokludová z Ostravskej univerzity pre účastníkov podujatia pripravili workshop s názvom *Understanding the Intangible and Symbolic Aspects of Urban Heritage*. Workshop bol zameraný na definíciu pojmu kultúra, konkrétne na semiotický charakter tohto pojmu a na interpretáciu symbolov a vizuálnych prvkov v mestskej priestore v kontexte kultúrneho dedičstva. Ďalší podnetný workshop viedol Peter Larkham z Birmingham City University, viedol workshop s názvom *Ideas of History. Approaches and Sources. How I Write (But Do I Write Planning History, Urban History, History of Urban Form etc)?* Počas workshopu boli predmetom diskusie viaceré zaujímavé témy ako

napríklad: Aké zdroje výskumu používať? Ako pracovať s urbánymi dejinami? Sú v prípade urbánnych dejín dôležité hranice? Akú rolu hrá v prípade skúmania urbánnych dejín čas? Aké kritériá pri ich výskume zohľadniť? Interaktivitu workshopov podčiarkol aj živý záujem účastníkov o tieto témy. Stredajší program doplnila večerná prehliadka košických sídlisk, kedy sa hostia zoznámili s históriou vybraných častí Košíc. Pravidelnou súčasťou celého podujatia sú aj workshopy, zamerané na rozvoj komunikačných alebo líderských kompetencií, pričom o túto časť programu sa postaral externý odborník Matúš Draganovský a jeho workshop s názvom *Public Relations Management*. Program celého týždňa zakončila výstava s názvom *Dejiny tvoríš ty* v areáli Filozofickej fakulty, kde študenti magisterského a bakalárskeho štúdia pod vedením Mikuláša Jančuru odprezentovali účastníkom podujatia zlomové osmičkové roky v československých dejinách. Dobovú atmosféru výstavy podčiarkli vystavené veterány, dobové kostýmy aj hudba. Workshopy a samotná konferencia boli cennou skúsenosťou nielen pre výskumníkov, ktorí sú do projektu priamo zapojení, ale konanie podujatia bolo určite hodnotné aj pre interných doktorandov katedry, ktorí tak získali nové podnety a inšpiráciu pre svoj výskum z prostredia zahraničných partnerov projektu.

Mgr. Patrícia Fogelová
Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

DEJINY TVORÍŠ TY!
[YOU MAKE THE HISTORY!]
KOŠICE, 5. OKTÓBER 2018

Interaktívna výstava *Dejiny tvoríš ty!* sa uskutočnila 5. októbra 2018 v priestoroch areálu Filozofickej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach na Moyzesovej ulici v čase od 9:00 do 15:30. Samotné podujatie bolo zorganizované Katedrou histórie FF UPJŠ v Košiciach v spolupráci so Štátnych archívov v Košiciach a Slovenským technickým múzeom. Formou a čiastočne aj obsahom voľne nadväzovala na úspešné dva ročníky interaktívnej výstavy s názvom *Kto bude ďalší?* z rokov 2016 a 2017, ktoré boli realizované Katedrou histórie FF UPJŠ v Košiciach. Výstava bola usporiadaná ako výstupná aktivita rovnomenného projektu v rámci schémy VVGS (Vnútorý vedecký grantový systém), ktorej spravovateľom je Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. Zároveň bola sprievodnou akciou oficiálneho univerzitného dňa otvorených dverí. Na jej realizácii sa podieľal organizačný tím tvorený dvomi odbornými asistentmi a šiestimi internými doktorandmi Katedry histórie. Organickou súčasťou tímu bolo aj 25 študentov jedno-odborovej histórie ako aj učiteľstva dejepisu v kombinácii s inými študijnými predmetmi. Výstava obsahovala sedem tematických celkov zameraných na „osmičkové“ roky v dejinách Slovenska v 20. storočí a na kľúčové udalosti s nimi spojené. Priblížené boli udalosti z rokov 1918, 1938, 1948, 1968, 1988 a 1989. Pre návštevníka otvorenou však zostala otázka, aký medzník (a či vôbec nejaký) predstavuje aktuálny rok 2018. Výstava bola zostavená viac kontextuálne, a to v duchu príčin a následkov vybraných historických medzníkov, v politických, hospodárskych a kultúrno-spoločenských súvislostiach. Na zreteľ sa brala skutočnosť, že samotný medzník nie je neukotvená, izolovaná udalosť. Každý tematický celok obsahoval v priemere 8 panelov, na ktorých bol vystavovaný materiál rôznej proveniencie, a to od fotografií, cez vybrané archívne dokumenty, po dobovú tlač či reklamné a filmové plagáty. Išlo o viac ako 600 položiek. Uvedený materiál pochádzal z väčšej časti z fondov Štátneho archívu v Košiciach. Vystavené boli aj štyri historické automobily zapožičané zo zbierok Múzea letectva a dopravy v Košiciach, vysunutej pobočky Slovenského technického múzea. V priestore boli z chronologického hľadiska rozmiestnené automobily *Jawa 750 roadster*, *Tatra 12* vo verzii valník, *Škoda 440*, či policajný *Moskvič 412*. Expozíciu dopĺňala dobová hudba v časovom priereze od 30. po 80. roky. Nezanedbateľnou zložkou a organickou súčasťou výstavy boli študenti v dobových kostýmoch, ktorí predstavovali živých narátorov vystavovaného materiálu.

Výstava *Dejiny tvoríš ty!* v sebe zahŕňala niekoľko hlavných cieľov, resp. myšlienkových línií. Prvou líniou bolo pripomenutie si kľúčových historických medzníkov v dejinách Slovenska v 20. storočí, a to prostredníctvom „živej“ interpretácie vystavovaného materiálu v podobe výkladu študentov v dobových kostýmoch. Druhým cieľom, resp. líniou bolo tlmočenie myšlienky, že dejiny nie sú nevyhnutne tvorené len „veľkými“ a známymi osobnosťami z rôznych oblastí, ale že ich tvorili a tvoria aj menej známi, či neznámi jednotlivci, ich rozhodnutia, postoje, či každodenná životná realita. Transfer tejto myšlienky umocňoval univerzitný deň otvorených dverí, ktorého sa zúčastnilo niekoľko stoviek potencionálnych záujemcov o vysokoškolské štúdium na Univerzite Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, ktorí boli zároveň návštevníkmi výstavy. Treťou a štvrtou líniou bolo v duchu univerzitného dňa otvorených dverí prezentovať, či popularizovať prácu historika, vysokoškolské štúdium nie len na Katedre histórie, ale aj na Filozofickej fakulte a celej univerzite. Zároveň výstava poukázala na otvorenosť Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach voči usporiadaniu alternatívnejšie ladeného podujatia, čím deklarovala tiež otvorenosť univerzity voči pestovaniu akademického života a jeho filozofie. Úspešnosť podujatia dokladá okrem množstva návštevníkov aj doteraz sedem publikovaných mediálnych výstupov, a to od lokálnych rozhlasových staníc a televízií až po hlavné správy RTVS.

Mgr. Mikuláš Jančura, PhD.
Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

NA PRAHU NOVÉ DOBY: MEZIOBOROVÁ KONFERENCIA O POČÁTKCH ČESKOSLOVENSKEJ REPUBLIKY

[ON THE THRESHOLD OF A NEW ERA: INTERDISCIPLINARY CONFERENCE ON THE BEGINNINGS OF THE CZECHOSLOVAK REPUBLIC]

PRAHA, 26. – 29. OKTÓBER 2018

Rok 1918 sa viaže k viacerým kľúčovým historickým medzníkom. Jedným z nich je aj vznik samostatnej Československej republiky, ktorú sprevádzali mnohé nóva, ale aj antagonizmy či kontrasty. Práve tie v tlačili danému štátnemu útvaru osobitný charakter, na čo bola z mnohých aspektov zameraná aj obsiahla vedecká konferencia s názvom *Na prahu nové doby*. Podľa samotných organizátorov využíva konferencia „odbornú a spoločenskú pozornosť, ktorú rok 1918 vyvoláva k vytvoreniu priestoru pre kritické premýšľanie o historických udalostiach a procesoch spojených so vznikom a etablovaním Československa v sociálnom, kultúrnom, politickom a ekonomickom kontexte povojnovej strednej Európy“. Organizátormi vybrané témy patrili z časti k okrajovým, ale taktiež v historiografii k živo diskutovaným. Týmto bol vytvorený priestor pre širokospektrálne uvažovanie a diskusiu o nových otázkach a možnostiach skúmania. Cieľom konferencie bolo podľa organizátorov „vytvoriť pôdu pre dialóg medzi politickou, právnou, sociálnou, hospodárskou, kultúrnou historiografiou, ale aj dejinami umenia, filozofiou, antropológiou, sociológiou a ďalšími odbormi“.

Hlavným organizátorom podujatia bol Ústav štátu a práva Akadémie vied České republiky v spolupráci s Ústavom štátu a práva Slovenskej akadémie vied, Ústavem právních dejín Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Prahe, Filozofickou fakultou Univerzity Karlovy, Filozofickým ústavom Akadémie vied České republiky a Ústavem dějin umění Akadémie vied České republiky. Počas štyroch konferenčných dní sa okrem spoločného zasadania rokovalo spolu v 9 tematických okruhoch, ktoré obsahovali 31 sekcií.¹ Vzhľadom na časové a hlavne fyzické možnosti budeme v správe venovať dôslednejšiu pozornosť len vybraným príspevkom. Pôjde však predovšetkým o menej konvenčné sekcie a témy, ktoré odrážajú hlavne nástup moderných trendov v historickom výskume obdobia medzivojnového Československa. Ostatné sekcie a príspevky však v správe nezostanú úplne marginalizované.

1 Prehľad konferenčných sekcií: <<https://www.ilaw.cas.cz/vyzkum/vyzkumne-projekty/konference/prehled.html>>

26. októbra 2018 bola po registrácii účastníkov konferencia o 10:00 slávnostne otvorená príhovormi zástupcov hlavných organizátorských inštitúcií. Otvárací príhovor predniesol aj veľvyslanec Slovenskej republiky Peter Weiss. Následne začalo spoločné rokovanie, ktoré obsahovalo celkovo päť všeobecnejšie ladených príspevkov. Blok otvoril prof. JUDr. Karel Malý, DrSc., dr. h. c. z Právnickej fakulty Univerzity Karlovy v Prahe s príspevkom *Zakotvení demokratických tradic v novém ústavním pořádku a překonání monarchické ústavní tradice rakouské*. Východiskom vstupu bol náčrt rakúsko-uhorskej politiky a špecifik vztahu panovníka k moci. Jadrom príspevku bola sonda do konštituovania ústavných demokratických prvkov novovzniknutého Československého štátu v kontraste k „žitému“ systému v rámci Rakúsko-Uhorska. Kľúčovým faktorom tu bolo nové chápanie štátu v demokratickej podobe a proces vytvárania moderného právneho vedomia na príklade vybraných zložiek, ako prezident a jeho postavenie, občianske práva či vzťah štátu k národnostným menšinám. Nasledoval príspevok prof. PhDr. Dr. h. c. Miroslava Hrocha, DrSc. z Katedry politológie, Inštitútu politologických štúdií Fakulty sociálnych vied Univerzity Karlovy v Prahe s názvom *Národní stát jako hodnota specificky evropská?* Miroslav Hroch, ako jeden z priekopníkov modernistického nazerania na problematiku nacionalizmu v českom priestore, predniesol všeobecnejšie koncipovaný príspevok, ktorého hlavným cieľom bolo predstaviť špecifiká a problémy okolo úvah o „národe“ v stredoeurópskom politickom kontexte po roku 1918. Nacionalizmus prezentoval v kontexte modernistického a konštruktivisticko-inštrumentalistického poňatia ako záujmovo orientovaný mechanizmus. „Národný“ štát predstavil ako výsledok úspešného národného hnutia na princípe občianskej rovnosti, súhlasu, politickej zodpovednosti a zdieľanej identity. „Národ“ v tejto súvislosti predstavil ako hodnotovú pospolitosť a kultúrny konštrukt, čo je v súlade s modernistickými koncepciami výskumu danej problematiky.

Po kratšej prestávke na občerstvenie nasledoval príspevok prof. JUDr. Jana Kuklíka, DrSc. z Ústavu právnych dejín, Právnickej fakulty Univerzity Karlovy v Prahe s názvom *Mezinárodní souvislosti vzniku samostatného československého státu*. Príspevok vychádzal zo zahraničných diplomatických a politických aktivít T. G. Masaryka, E. Beneša a M. R. Štefánika spreď r. 1918 v kontexte prvej svetovej vojny a otázok o povojnovom usporiadaní Európy. Ako nezanedbateľný faktor v diani boli autorom vykreslené veľmocenské záujmy a ich samotná vôľa vo vzťahu k Československu, ktoré bolo na tomto pozadí vykreslené ako konštrukt. Pozornosť bola upriamená tiež na skutočnosti, že záujmy veľmocí vysoko prekračovali československý rámec a načrtnol napr. tiež pálčivé otázky usporiadania pomerov na Balkáne či problematiku légii.

Problematiky rodových štúdií sa dotkol príspevok doc. Mgr. Libuše Heczkové, PhD. z Ústavu české literatury a komparatistiky, Filozofickej fakulty Univerzity Karlovy v Prahe s názvom *Moderní – civilizovaná – emancipovaná – přirozená žena? Myšlení o ženě jako součást sociálních a politických debat o československé společnosti*. Kľúčovým problémom príspevku bola „predstava“ o žene po prvej svetovej vojne ako bytosti, ktorá je „in-validná“, čo znamená, že je zbavená svojej primárnej funkcie materstva. Východiskom je telesná, vizualizovaná predstava o sebe samej ako nositeľky „nových“ funkcií v zmenených politických, kultúrno-spoločenských a hospodársko-sociálnych kontextoch. Nastolenou otázkou teda bolo, kto vlastne sú ženy v týchto súvislostiach, ako sú vnímané a ako vnímali seba samé. Pôsobiacimi faktormi boli napr. získanie volebného práva, možnosť vzdelávania sa, aktívneho ekonomického správania v kontexte rozvíjajúceho sa konzumu, ale taktiež nástup moderných trendov v trávení voľného času, obliekania sa, sexualitý, a to v kontraste s nadviazaním na tradičné funkcie manželky, matky a osoby starajúcej sa o domácnosť. Na tomto pozadí bol prostredníctvom tlače a rôzneho vizuálneho materiálu (napr. z výstavy „Moderní ženy“ v Brne z roku 1929) do popredia pretlačený rozpor medzi tým, čím môže žena byť a medzi tým, čím má byť, a to v komparácii medzi českými krajinami, Slovenskom a Podkarpatskou Rusou.

Spoločný blok uzavrel doc. PhDr. Stanislav Holubec, PhD. et PhD. z Historického ústavu AV ČR v Prahe s príspevkom *K historiografii první republiky v posledních desetiletích*. Vo všeobecnosti išlo o pomerne ostrú sondu do historiografie medzivojnového Československa za posledných 20 rokov, pričom cieľom bolo vzhľadom na kvantitu prác vyzdvihnúť vybraných smerov a aspektov, v komparácii domácej a zahraničnej (nemeckej a anglo-amerikej) historiografie. Autor upozornil napr. na rozdielne periodizačné koncepty napr. v prípade anglo-amerikej

historiografie (vymedzenie časového rámca na obdobie 1914 – 1945) či kriticky poukázal na glorifikovanie obdobia medzivojnového Československa v českej historiografii po roku 1990. Zároveň poukázal na moderné trendy v historiografii či doteraz prehlíadané témy. Do spektra zahrnul aj slovenskú historiografiu s prihliadnutím napr. na hospodárske aspekty či aspekty česko-slovenských vzťahov.

K jednotlivým príspevkom nasledovala diskusia a po prestávke na obed pokračovala konferencia už v jednotlivých sekciách. Ako sme už vyššie spomenuli, nebolo v našich možnostiach obsiahnuť všetky sekcie, preto sme si hneď v úvodný deň vybrali osobnú účasť na najmenej konvenčnej poobedňajšej sekcii s podtitulom *Zdraví, sociální hygiena a postižení*. Konferenciu v Zasadacej sieni Ústavu státu a práva AV ČR otvorila o 14:00 doktorandka Ústava historických vied FF Univerzity Pardubice, Mgr. Šárka Caitlín Rábová, v príspevku týkajúcom sa protituberkulózneho boja v Československu. Tuberkulózu a boj proti nej, ktorú sama v príspevku označila ako skrytého nepriateľa spoločnosti, predstavila najprv z pohľadu postupne zdokonaľujúcej sa profylaxie v priebehu druhej polovice 19. storočia, pričom stagnáciu v tomto smere priniesla až prvá svetová vojna. Po vzniku ČSR, ako sama autorka podotkla, sa opäť začalo so systematickým plánom so snahou redukovat' počty postihnutých. Prevencia proti TBC sa stala aj hlavným cieľom novovzniknutého spolku Masarykova liga proti tuberkulóze, ktorý fungoval v rokoch 1919 – 1952. Mimo prevencie sa spolková činnosť ligy zamerala aj na vyhľadávanie zdrojov nákazy, starostlivosti o chorých, ale aj osvetovej činnosti. Založenie spolku tak zároveň pripravilo pôdu pre inštitucionalizovanie sa odbornej starostlivosti o postihnutých TBC v Československu. Prvý stupeň tak predstavoval tzv. „dispenzár“, ktorý fungoval ako protituberkulózna poradňa. Druhý zastrešovali sanatóriá, kde sa hospitalizovali len tí pacienti, u ktorých bola zrejmá nádej na vyliečenie. Mimo uvedených oblastí sa autorka dotkla aj legislatívnych rámcov systematického očkovania v Československu, nakoľko od roku 1928 bola vakcinácia populácie na dobrovoľnej báze, pričom na základe protituberkulózneho zákona z roku 1948 bolo uzákonené plošne a povinné očkovanie. Malým mínusom väčšiny českých prednášajúcich však ostáva to, že v príspevkoch, ktorý v názve nesie Československo, sa primárne dotýkajú len Českých krajín, pričom územie Slovenska či Podkarpatskej Rusi ostáva marginalizované, resp. sa nespomína vôbec.

Pomerne zaujímavé spojenie v príspevku priniesli Mgr. Michal Šimůnek, Ph.D. za Ústav pro soudobé dějiny AV ČR a psychiater MUDr. Milan Novák zo Psychiatrickej nemocnice Kosmonosy s príspevkom *Od monarchie k republice: Ústavy pro duševně nemocné v českých zemích – východiská a proměny systému 1918 – 1938*. Ako autori uviedli, podnetom pre kompetentných v oblasti starostlivosti o duševne chorých bolo 10. výročie vzniku Československa, pri príležitosti ktorého v diskusii a správe o dosiahnutých úspechoch na poli zdravotníctva duchovné zdravie úplne absentovalo. Autori si tak následne položili otázku, čo prvá svetová vojna v tejto oblasti priniesla a v čom bola nová reflexia duševne chorých odlišná od monarchistických čias. Jedným z hlavných problémov sa stala preplnenosť ústavov a sanatórií, ktorej príčinou bola najmä nesprávna analýza počtu postihnutých. Ako to Šimůnek zdôraznil, po prvej svetovej vojne síce zariadenia zívajú prázdnotou, nie však z dôvodu nenaplnenia kapacít, ale z dôvodu vysokej ústavnej úmrtnosti, spôsobenej aj vyššie spomínanou tuberkulózou. Na demonštráciu autori uviedli ako príklad ústav Brno, kde kapacita liečených presahovala hranicu 130 – 160 %. Na základe dobových náčrtov tak poukázali na to, že pacienti bežne spávali na chodbách či v kúpeľniach. Prvá svetová vojna do ústavov dostala ďalších pacientov, ktorí trpeli alkoholizmom či posttraumatickou stresovou poruchou, pričom alarmujúci stav ešte viac znásoboval nedostatok odborných lekárov. Novák uviedol, že štatisticky v roku 1930 pripadlo na 44 lekárov až 7 500 pacientov. Je pomerne veľká škoda, že autori v priebehu príspevku vkĺzli do popisných poznámok spojených najmä s údajmi o počte liečební a rokmi ich zriadenia. Nezabudli však spomenúť katastrofálnu situáciu v tomto zdravotníckom odvetví na Slovensku a Podkarpatskej Rusi, kde podobné zariadenia absentovali až do roku 1933.

Sekciu svojím príspevkom uzatvorila PhDr. Pavla Kodymová, Ph.D. z Katedry sociální práce UK. Jej príspevok niesol názov *Od dobročinnosti k profesi sociální práce*. Podľa autorky nastal v období po vzniku republiky posun paradigmy od akýchsi prvotných morálnych záväzkov voči ľuďom až k racionálnemu poňatiu profesií v oblasti sociálnej starostlivosti. Sama uviedla,

že filantropii sa ľudia učili najmä pod vplyvom industrializácie, čo malo za následok konštrukciu nového spoločenského mechanizmu v predmetnej sfére. Sociálna starostlivosť v období Rakúsko-Uhorska bola zo strany štátu lahostajná, pričom vlna kritiky voči nej sa zniešla aj od samotného Tomáša G. Masaryka v podobe jeho Sociálnej Revue. Po štúdiu v Amerike sa v oblasti sociálnej starostlivosti začala angažovať aj Alice Masaryková, ovplyvnená americkými aktivistkami Jane Addamsovou a Mary Richmondovou. Tieto iniciatívy tak formovali prechod sociálnej starostlivosti do podoby zodpovedajúcej požiadavkám nového štátu, čo sa odrzkadilo najmä v požiadavke školiť nových odborníkov. V roku 1918 tak vznikla Vyšší škola sociálnej starostlivosti, ktorá bola roku 1936 nahradená Masarykovou štátnou školou zdravotní a sociálnej. Na záver autorka uviedla, že práve medzivojnové obdobie začalo kľásť silný dôraz na zdravotnú znalosť a odbornosť sociálneho pracovníka. Na záver sekcie nasledovala diskusia, ktorá však kvôli krátkosti času a časovému sklzu žiaľ nestihla pokryť všetky otázky publika.

Vo Veľkej zasadacej sieni paralelne prebiehala sekcia s názvom „*Politicky, sociálne a kultúrne rovné?*“ *Nesnadná emancipácia žien v poválečnej spoločnosti I.* a vo večerných hodinách na ňu voľne nadväzovalo jej pokračovanie. Zahrnutých osem príspevkov postihovalo široké spektrum problémov a tém týkajúcich sa rodových vzťahov a ženskej emancipácie v novom štáte v rôznych kontextoch a súvislostiach. Išlo napr. o možnosti a limity štúdia, dosiahnuteľnosť rôznych profesií, politické zrovnoprávenie, zobrazenie ženy v periodickej tlači, ženské spolky, katolícke ženské spolky, sociálnu prácu či problematiku „ženských“ sociálnych úloh. Medzi ďalšie paralelné sekcie patrili *Národnostní otázka – dobový diskurz, reflexe, konflikty I.*, v rámci ktorej odzneli tri príspevky postihujúce primárne problematiku česko-nemeckých, resp. československo-nemeckých vzťahov, *Vědní a vysokoškolská politika*, postihujúca napr. vzťah českej a francúzskej historickej vedy v medzivojnovom období či inštitucionalizáciu vedy a vedeckého skúmania v novom štáte. Dejinám práva a advokácie bola venovaná sekcia s názvom *Republika právníků? Právnícké profesní světy*. V budove Ústavu štátu a práva AV ČR uzatvárala prvý konferenčný deň sekcia *Československo jako uskutečnění filosofie českých dějin?*, ktorá akcentovala politologické, sociologické, ako aj historicko-filozofické a sociálno-filozofické otázky vzniku a fungovania československého štátu v sledovanom období.

Hospodárske a sociálne dejiny so silným dôrazom na dejiny práce v legislatívnych a právnych súvislostiach medzivojnového Československa priblížili príspevky v rámci sekcie *Práce – spory – stávky*, ktorá zároveň aj uzatvárala prvý konferenčný deň v hlavnej budove AV ČR. Osobitný zreteľ bol kladený na pracovnoprávne spory a štrajky v súlade s platnou, resp. kryštalizujúcou sa pracovno-právnu legislatívou v kontexte rôznych hospodárskych faktorov medzivojnového Československa. Sekciu otváral príspevok doc. JUDr. Martina Štefka, PhD. z Ústavu štátu a práva AV ČR s názvom *Rozhodčí řízení v individuálních pracovních sporech v meziválečném Československu*, zameraný primárne na advokáciu, resp. právnickú prax na pozadí kryštalizujúceho sa pracovného práva v medzivojnovom Československu. Na problematiku nadväzoval aj príspevok doc. JUDr. Vladimíra Kindla, PhD. z Katedry právnych dejín Právnickej fakulty Univerzity Karlovy Praha s názvom *Pracovněprávní a sociálněprávní materie ve výuce vysokých škol v českých zemích v letech 1918 – 1939*.

Pre výskum hospodárskych a sociálnych dejín medzivojnového Československa so zreteľom na relativizovanie hospodárskej vyspelosti republiky bol prínosný vstup Mgr. Stanislava Knoba, PhD. z Centra pro hospodářské a sociální dějiny, Filozofickej fakulty Ostravskej univerzity v Ostrave s názvom *Na vlně stávek. Charakteristika stávek na počátku první republiky*. Východiskovým bodom bol dôraz na pomerne silný vplyv robotníkov, resp. robotníckych hnutí na politickú situáciu v republike, a to hlavne v kontexte ich početnosti ako pomerne silnej voľičskej základne. Autor následne vymedzil základné pojmy vzťahujúce sa k samotnému pojmu „štrajk“ a jeho typológie a odtiene (štrajk, výluka, nelegálny štrajk, legálny štrajk, organizovaný, neorganizovaný a pod.). Následne bola prezentovaná dôsledná štatistická, kvantitatívna analýza štrajkov v českých krajinách a na Slovensku v časovom rámci od 90. rokov 19. storočia po 20. roky 20. storočia. Okrem počtu štrajkov a ich charakteristických atribútov z hľadiska vytýčenej typológie bol osobitný zreteľ kladený na rôzne faktory, ako napr. počet zamestnancov na jeden štrajk, počet vymeškaných pracovných dní a pod. Vymedzoval základné príčiny, požiadavky a výsledky, ako aj podiel priemyselných odvetví na jednotlivých štrajkoch v komparácii

období 1891 – 1918 a 1919 – 1921. Uvedené údaje autor kotvil v širších hospodársko-sociálnych súvislostiach. Napriek silne štatistickému a faktografickému charakteru príspevku, ktorý len málo prekročil deskriptívny rámec, ho možno hlavne vo vzťahu k údajom týkajúcim sa územia Slovenska považovať za veľmi prínosný a priekopnícky.

Sekciu uzatváral Mgr. Bohumil Melichar z Ústavu hospodárskych a sociálnych dejín Filozofickej fakulty Univerzity Karlovy Praha s príspevkom *Prosincová generální stávka: zrod komunistického hnutí jako důsledek rozpadu široce sdíleného konsensu o budování republiky*. Výstup voľne nadväzoval na kontexty a problematiku sociálnych pomerov a štrajkov prezentovaných v predošlom príspevku. Jadrom však bolo vykreslenie vzniku KSČ a jej vzťahu k sociálnej demokracii a etablovanie sa strany v politickom spektre medzivojnového Československa. Osobitnú pozornosť venoval autor tiež budovaniu vzťahov k voľičským základniam, postaveniu robotníkov či vnútornej štruktúre vznikajúcej KSČ. Osobitne posledný bod neprekročil deskriptívnu rovinu. Po odznení príspevku nasledovala diskusia k všetkým vstupom. Prvý konferenčný deň bol uzavretý približne o 18:45. Pre účastníkov konferencie nasledoval kultúrny program v kine Ponrepo Národného filmového archívu, kde boli počas konferenčných dní, resp. večerov premietané dokumentárne, ako aj hrané filmy z obdobia medzivojnového Československa.

V sobotu 27. októbra odzneli príspevky zadené celkovo do trinástich sekcií. Konferencia bola otvorená o 09:00 a ukončená o 18:30. V rámci predpoludňajšieho bloku budeme bližšiu pozornosť venovať sekcií s názvom *Bydlení a architektura ve středoevropském poválečném myšlení*. Príspevky však neboli primárne zamerané na lineárne dejiny architektúry, ale akcentovali zväčša hospodárske, sociálne a kultúrne súvislosti, ale aj kontext urbánnych dejín a problematiky myšlienkového konceptualizácie bývania v sledovanom období.

Sekciu otvoril Ing. arch. Pavel Prouza z firmy Riofrio Architects z Prahy s príspevkom *Vybudovali jsme! / Wir haben gebaut! Německá sociálnědemokratická architektura v meziválečném Ústí nad Labem*. Napriek tomu, že išlo o pohľad „odborníka z praxe“ a nie historika, nešlo primárne o popis realizovaných projektov v zmysle lineárnych dejín architektúry, i keď príspevok vykazoval značný sklon k deskripcii. Východiskom príspevku bol náčrt demografickej situácie v meste od 19. storočia a na to nadväzujúcej bytovej krízy, ktorú sa síce (podobne ako aj v iných mestách republiky) nepodarilo počas medzivojnového obdobia vyriešiť, ale do značnej miery stlmiť. Jadro príspevku pojednávalo o „implementácii“ nemeckého prístupu k architektúre a bývaniu prostredníctvom realizácie projektov typizovaných bytových domov, približne od polovice 20. rokov. Dôvodom boli aktivity hlavného architekta Franza Jozefa Arnolda a príklon sociálno-demokraticky orientovaného mestského zastupiteľstva k čo najviac efektívnym riešeniam bytového problému. Ústí nad Labem sa tak stalo určitým „modelom“ v riešení bytovej otázky. Autor následne predstavil širšiu paletu implementovaných projektov typizovaných domov. Realizáciu stavieb kotvil v hospodárskych súvislostiach a počas rokov dopadu hospodárskej krízy ju interpretoval zároveň aj ako kompenzačný faktor nezamestnanosti v meste. Predstavil tzv. berlínsky plochostrechy dom, komunálne bytové domy, „bytovky pre chudobných“ (malá verzia bez sociálnych zariadení) a pozoruhodný projekt tzv. „S“- domov, čo boli modernizované pavlačové domy s pôdorysom v tvare písmena „S“. Všetky uvedené projekty slúžili ako „model“ tzv. sociálneho bývania, čo akcentovalo problém, ktorý sa v plnej miere počas medzivojnového obdobia v Československu nepodarilo vyriešiť.

Nasledoval príspevok doc. Mgr. Martyiny Pachmanové, Ph. D. z Katedry teorie a dejín umění, Vysoké školy uměleckopřmyslové Praha s názvom *Demokratická pohodlnost: Prvorepublikové ideály „normalizace“ domácnosti, ženské práce a těla*. Príspevok bol prednesený v kontexte prebiehajúceho projektu v rámci schémy GA ČR s názvom *Ideál a paradox prvorepublikovej ženy vo vizuálnej kultúre*. Ústredným motívom bol vnútorný rozpor medzi „tradičnou“ ženou ako „tvorkyňou“ či ústrednou postavou domácnosti a k nej prislúchajúcich hodnôt a nositeľkou „racionalizovaného“ prístupu k domácnosti a k sebe samej. Išlo teda o prezentáciu „tradičnej“ ženy v „racionalizovanom“ šate. V kontexte funkcionalisticky poňatého bývania a bytovej kultúry mala byť kuchyňa akési „laboratórium“, domácnosť mala fungovať ako racionalizovaný stroj akcentujúci trh, spotrebu, modernú techniku, plánovanie a funkčnosť. Na tomto pozadí vystupovala žena ako „objekt“ zviazaný technikou, ako desubjektívizovaný stroj, ktorý efektívne zachádza s vlastnou fyzickou energiou, myslí racionálne, plánuje, má pragmatické ekonomické

správanie v kontexte domácnosti, no zároveň reflektuje moderné trendy v spoločenskom správaní, športe a obliekaní. Uvedené autorka prirovnala s kontextom potreby efektívneho fungujúceho štátu a jeho hospodárstva a ekonomiky. Stránku vizuálnej prezentácie vnímania ženy ako „funkcionalistického stroja“ akcentovala hlavne Brnenská výstava s názvom *Civilizovaná žena*, z rokov 1929 – 1930.

Výrazne historicko-urbanisticky ladený príspevok predniesol Dr. Peter Martyn z Inštitutu Sztuki Polskiej Akademii Nauk, Warszawa s názvom *Contrasting and related approaches to town planning and architectural design in German-, Polish- and Czech- administered Upper Silesia*. Išlo o komparatívnu sondú územného plánovania a architektúry vybraných miest oblasti severného Sliezska pod meniacou sa politickou správou. Východiskom príspevku bol demografický a religiózny kontext. Osobitné komparačné kritérium predstavoval hospodársky a sociálny kontext s osobitným zreteľom na priemyselné zahustenie. Na poli urbánnych dejín, resp. transferu komunálnych vzťahov do urbánnej sféry zotrval príspevok Lukáša Nozara z Hradca Králové s názvom *Dvě Klumparovi ulice. Obecní a drážstevní bytová výstavba v královéhradecké aglomeraci v letech 1919 – 1920 jako výraz spolupráce dělnických a měšťanských skupin obyvatelstva*. Na príklade výstavby sociálneho bývania v mezivojnovom Hradci Králové sprostredkoval príspevok pohľad na spoluprácu dichotomických lokálnych politických táborov. Osobitne bol priblížený proces zadania objednávky, samotnej výstavby, kľúčové osobnosti a tiež samotná spolupráca mestskej elity reprezentovanej zastupiteľstvom a robotníkmi zastúpených družstvom.

Sekciu uzavrela Mgr. Marcela Suhomelová, Ph. D. z Etnologického ústavu Akademie věd České republiky s príspevkom *Civilní demokracie bydlení – meziválečná bytová kultura (Bytová poradna Krásné Jizby DP)*. Východiskom príspevku bola prezentácia bytovej kultúry ako nástupu nového vkusu a „interiérovej architektúry“ (dizajnu). Vymedzenie pojmu „bytová kultúra“ oproti architektúre predstavovalo súhru, resp. harmonizáciu myslenia a vecí, funkcie a služieb, ako aj súhru potrieb a ich uspokojenia. V kontexte dobového myslenia išlo podľa autorky o harmonizáciu a organizáciu života medzi štyrmi stenami. V tomto kontexte predstavila autorka príspevku aj konkrétne odvetvia bytovej kultúry, jej súlad s technickou modernizáciou, myšlienkovými prúdmi funkcionalizmu (a minimalizmu). Uvedené tézy autorka prezentovala na príklade pôsobenia „bytovej poradne“ a jej časopisu *Krásná Jizba*. Vizualizácia projektov *Krásné Jizby* však bola len akousi „viziou“ utopického modernistického sveta, ktorá bola v praxi predovšetkým záležitosťou spoločenskej a ekonomickej elity. Po obsiahlej diskusii k jednotlivým príspevkom nasledovala dlhšia prestávka na obed. Predpoludňajšie bloky reprezentovali tiež paralelne prebiehajúce sekcie venované medzinárodnému zabezpečeniu nového štátu a diplomacii (blok I a II), náboženským otázkam a seklarite či prechodu moci na vznikajúce československé úrady v prvých mesiacoch republiky.

V rámci popoludňajších blokov bola bližšia pozornosť venovaná sekcii s názvom *Proměna hranic hospodářského prostoru a komunikačních sítí: pohyb a energie na jiných cestách I*, v rámci ktorej odznali štyri príspevky pokrývajúce širšie spektrum hospodárskych a sociálnych aspektov kreovania modernej dopravnej infraštruktúry mezivojnového Československa. Nakoľko sa PhDr. Miroslav Sabol z Historického ústavu SAV v BA za svoju neúčast ospravedlnil, prvý príspevok sekcie s názvom *Proměna hranic hospodářského prostoru a komunikačních sítí: pohyb a energie na jiných cestách I*, predniesol jeho kolega Mgr. Michal Ďurčo. Cieľom príspevku s názvom „...aby Slovensko s Podkarpatskou Rusí bylo protkáno silnicemi a jako žilkami přimknu-to k českým zemím pevně a trvale.“ *Transformácia cestnej siete Slovenska 1918 – 1938 ako prostriedok upevnenia legitimity československej štátnej ideológie* bolo predstaviť projekt prestavby cestnej siete na „prahu novej doby“. Mimo letného exkurzu do začiatku budovania cestnej siete sa autor dotkol aj etymológie slov silnica a cesta, na základe ktorých celkom spohľadlivo demonštroval katastrofálnu cestnú situáciu na Slovensku, kde sa jazyková transformácia slova na „silnú cestu“ na rozdiel od česky hovoriacich oblastí nekonala. Pochopiteľne, tak po vzniku republiky vystala potreba prepojiť východ a západ krajiny spojená s ďalšími problémami výstavby, medzi ktoré patrili stále prebiehajúce boje v rokoch 1918 – 1919, nedostatok financií, ako aj stavebných inžinierov. Za pomerne zaujímavé aj inovatívne v tomto smere považujeme aj uvedenie dvoch príkladov „reflexie ľudu“ na výstavbu ciest, a to Masarykovej cesty, jedinej cesty na Slovensku vôbec pomenovanej podľa politika, a cestný úsek Handlová – Svätý križ, ktorých

otvorenie bolo sprevádzané oslavami, politickými prejavmi a taktiež aj sebareprezentáciou politikov. Ďurčo následne plynule prešiel k ďalšiemu problému, ktorý nastal v 20. rokoch minulého storočia – prerodu automobilu z luxusnej zábavky na úžitkový prostriedok spojený s cestovným ruchom. Týmto si otvoril cestu k prezentácii aj niektorých aspektov ďalšej modernizácie cestnej siete, ako aj predstavenia projektu výstavby diaľnic, ktorej impulzom sa stala stavebná činnosť Nemecka od roku 1933. V závere autor skonštatoval, že v medzivojnovom období politické špičky prisudzovali budovaniu komunikačných sietí značný ideologický význam. Zároveň týmto podal podnet pre ďalší výskum v spojitosti s témou – efekt výstavby na historickú pamäť.

Cestnú dopravu v kontexte postoja štátnej politiky a kreovania legislatívy priblížil príspevok doc. JUDr. PhDr. Jana Štemberka Ph. D. z Pracoviska historické sociológie, Fakulty humanitných študií Univerzity Karlovy v Prahe s názvom *Automobilová doprava v dopravní politice Československa*. Východiskom príspevku bola disproporcja medzi významom železničnej dopravy oproti cestnej približne od 2. polovice 19. storočia. Železničná stanica ako „symbol pokroku“ narážala na marginálne zastúpenie, resp. okrajové vnímanie automobilov ako dopravného odvetvia so širším významom. Medzníkom bola prvá svetová vojna, po ktorej narástol význam automobilizmu a počiatok hlbšieho etablovania v legislatívnej štruktúre dopravnej politiky nového štátu. Autor však pomerne kriticky priblížil značne vlašný vzťah štátnej politiky k motorizmu v podobe značne obmedzujúcej legislatívy. Právna regulácia motorizmu bola približne do polovice 20. rokov nastavená viac v neprospech motorizmu. Jadrom príspevku však bolo „legislatívne“ a ekonomické súperenie medzi segmentom železničnej a cestnej dopravy zastrešené rôznymi inštitúciami.

Perspektívu dopravného problému na Slovensku priblížil PhDr. Ludovít Hallon, CSc. z Historického ústavu SAV v Bratislave s príspevkom *Úloha železničnej a cestnej dopravy v riešení dopravného problému Slovenska 1918 – 1938*. Dopravný problém Slovenska sa na prvý pohľad týka súboru hospodárskych ťažkostí a kompatibility dopravného systému územia Slovenska s českými krajinami. Uvedený problém má však mnoho odtieňov a súvislostí, medzi ktoré patrí nesporne aj rovina politickej propagandy, ktorá slúžila ako vyústenie príspevku. Dopravný problém Slovenska a jeho vplyv na politickú situáciu (spravidla na protičeské nálady a autonomistické tlaky) bol prezentovaný hlavne v kontexte rozdielnych železničných taríf, vlekého procesu poštátnovania železničných tratí, nejednotného vymedzenia typológie ciest, ich technického zabezpečenia, stavu a zdanenia.

Sekciu uzatváral prof. PhDr. Ivan Jakubec, CSc. z Ústavu hospodárskych a sociálnych dejín Filozofickej fakulty Univerzity Karlovy v Prahe s príspevkom *Zahraniční služební cesty odborníků jako výraz konsolidace a životaschopnosti nového státu. Příklad ministerstva železnic*. Východiskom príspevku bola prezentácia ministerstva železníc ako iniciátora služobných ciest, primárne do krajín západnej Európy. Samotná služobná cesta bola v kontexte rozvíjajúcich sa priestorových mobilit predstavená ako spôsob transferu myšlienok a technických inovácií, pričom na príklade migrácie odborníkov išlo hlavne o stavbu a konštrukcie lokomotív, prípadne železničného zvršku a poznatkov o elektrifikácii.

Paralelne prebiehajúce sekcie popoludňajšieho bloku postihovali problematiku ústavnoprávných riešení v stredoeurópskych ústavách a praxi 20. rokov, filmu ako popkultúrneho fenoménu a priemyselného odvetvia, hospodárskeho nacionalizmu, štátnej štruktúry na úrovni samosprávy a úradníctva či náhľad do problematiky rómskej a židovskej menšiny z hľadiska represíí a vlastnej emancipácie.

Sobotný blok prednášok vo Veľkej zasadačnej sieni AV ČR završila sekcia s názvom *Umění, stát a reprezentace*. Prvú prednášku na tému *Národ a stát jako inspirace uměleckých projektů Divadla D*³⁴⁻⁴¹ predniesla Mgr. Anna Hejmová, Dis. z Vysoký školy uměleckoprůmyslový v Praze. Na základe činnosti Divadla D, ktorého číslice symbolizujú sezónu pôsobnosti, sa autorka príspevku rozhodla reinterpretovať divadlo ako inštitúciu kultúry, pomocou ktorej sa vďaka umeleckým prostriedkom reflektuje aj spoločenské dianie a politické udalosti. Koncept avantgardného divadla zostavil jeho najvýznamnejší člen, Emil František Burian. Divadlo tak prekračovalo doposiaľ jeho možné hranice a línia medzi javiskom a hľadiskom zanikala. A hoci, ako to autorka sama uviedla, väčšina členov bola ľavicovo až komunisticky myslíaca, v projektoch divadla sa objavoval rešpekt voči národnej tradícii, folklóru a ľudovej kultúre, ktorý pokračoval aj po

nastolení protektorátu v podobe boja za demokraciu či hájenia štátnej hymny aj pomocou rozličných divadelných projektov. Tieto aktivity viedli v roku 1941 k zatvoreniu divadla, pričom mnohí jeho členovia boli odvedení do koncentračných táborov.

Príspevok doc. Bohunky Koklesovej, PhD. z Katedry teórie a dejín umenia Vysokiej školy výtvarných umení v Bratislave sa týkal *Kultúrnej politiky štátu medzi českým centralizmom a slovenským nacionalizmom*. Príspevok zastrešoval najmä rok 1938 s miernym presahom do rokov 1937, resp. 1939, pričom autorkiným cieľom sa stala problematizácia československých vzťahov cez vizuálnu kultúru. Napätie a vzájomné rozpory pri riešení otázky spoločnej budúcnosti oboch národov sa tak následne premietali aj do oblasti umenia a masovokomunikačných prostriedkov. Tie sa najlepšie odrážali na preferenciách Českej tiskovej kancelárie a Slovenskej tlačovej kancelárie, čoho výsledkom bola vzájomná rezignácia na spoločnú československú minulosť na konci roka 1938. Autorka na hlbšiu analýzu problematiky využila metódy na rozhraní výskumu umenia, histórie, konceptov pamäti či vizuálnych štúdií.

V poradí tretí príspevok od Mgr. Jany Maříkovej Kubkovej, Ph.D. z Archeologického ústavu AV ČR znel *Velká Morava a Přemyslovský stát v kulturní identitě Čechů, Moravanů a Slováků*. Cieľom príspevku tak bola kritická analýza spôsobov, ktorými vedecký výskum predmetného obdobia produkoval poznanie a zároveň ako sa ich prezentácia na verejnosti podieľala na formovaní národnej identity. Autorka síce v úvode správne uviedla, že od 19. a 20. storočia pomocou systematickej podpory zo strany štátu a výskumu osídlenia územia Československa bol umožnený vznik rozličných výskumných inštitúcií, avšak v mierne nastolenom trende analyzovať formovanie identity pomocou umeleckých diel s veľkomoravskou tematikou nepokračovala. Namiesto toho zvyšný čas prednášky pokrýva polemika o počte apsid chrámu sv. Víta na základe postupného odkrývania objektu v priebehu 20. storočia, čím sa cieľ príspevku jemne, aspoň v prezentovanej podobe, minul účinku.

Sekcii svojim príspevkom *Československo magické: kulturní konstrukce multinationálního státu svobodozednářskými organizacemi v letech 1918 – 1938* uzavrel PhDr. Ladislav Zikmund-Lender z Katedry teorie a dějin umění Vysokého učení technického v Brne. Jeho výskumná otázka, ktorá bola zároveň aj cieľom prednášky, sa dotýkala toho, či bola kultúrna konštrukcia štátnej identity slobodomurárskou organizáciou prejavom šovinizmu alebo práve naopak, či bola vďaka svojim sociálnym inštitúciám prostriedkom solidarity. Zikmund-Lender tak postupne predstavil slobodomurársku organizáciu, ktorej členmi sa stalo viacero významných umelcov, ako napr. Jan Kotěra, Ladislav Machoň, Alfons Mucha a i., ktorí podľa autora v dôsledku vytvárania mocenských a klientských väzieb s ďalšími politikmi a podnikateľmi taktiež v nealekej miere prispievali ku kultúrnej konštrukcii nového štátu. Podľa autora sa reprezentatívnymi realizáciami tohto kreovania stali napríklad Národný památník na Vítkově, budova právnickej fakulty v Prahe či Komenského hrob v Naarden. Diskusia v tejto sekcii prebiehala po každom príspevku zvlášť. Paralelná sekcia v hlavnej budove AV ČR predstavovala druhé pokračovanie sekcie venovanej národnostnej politike v dobovom diskurze v kontexte reflexií a konfliktov. Konferenčný deň bol podobne ako v predošlom prípade ukončený filmovým večerom v kine Ponrepo Národného filmového archívu.

28. októbra bola konferencia o 09:00 otvorená sekciami venovanými problematike východných častí republiky, s osobitným zreteľom na prístupy a reflexie Podkarpatskej Rusi, a čiastočne na česko-slovenské vzťahy, ale tiež na vývoj a genézu pamiatkarstva a archívnictva či na miesta pamäti a ich „dekonštrukciu“ a „konštrukciu“.

Po diskusii a prestávke na obed bola otvorená sekcia približujúca fenomén migrácie, vysťahovalectva, reemigrácie či azylu.

Bližšiu pozornosť sme však venovali sekcii s názvom *Sexuální reforma: osvobozené city, osvobozená těla*, v rámci ktorej bolo prezentovaných päť rôznorodých príspevkov. Sekciu otvoril PhDr. Jan Seidl, Ph. D. z Ústavu románskych jazykú a literatur Filozofickej fakulty Masarykovej univerzity Brno s príspevkom *Homoerotika a reformní pedagogika: wootawannova cesta k čistému lidství*. Východiskom príspevku bol náčrt vývoja mládežníckeho hnutia Woodcraft v Československu, ktorého pedagogický moment spočíval v súlade s prírodou. Jednou z kontroverzných častí učenia bol však vzťah medzi dospelým mužom a mladým „dorastencom“, ktorý do istej miery teoreticky vychádzal z obsahu rovnakého antického vzoru,

čo sa do značnej miery ukazovalo ako „hraničné“ vo vzťahu k trestnému zákonníku. Cieľom príspevku bolo sprostredkovať pohľad a skúsenosti Miloša Seiferta (známeho pod indiánskym menom Wootawanna) ako jedného z čelných priekopníkov hnutia Woodcraft v ČSR so zreteľom na jeho konflikty so zákonom v súlade s vykonávaním pedagogickej praxe na tomto poli.

Ďalší príspevok predniesla Mgr. Jana Jablonická Zezulová z Inštitútu pre výskum práce a rodiny, Bratislava, s názvom *Emancipácia homosexuality v Československu na príklade aktívít osvetového pracovníka Imricha Matyáša (1896 – 1974)*. Východiskom príspevku bol návrh na zrušenie trestného stíhania homosexuality v ČSR, predostretý na právnickej konferencii v roku 1925. Myšlienkové východisko bolo samotné demokratické zriadenie v ČSR, ktoré sa ústavné zaviazovalo za ochranu práv menších, a teda aj sexuálnych menších. Hnutie za túto myšlienku však pôsobilo už dlhší čas aj mimo hraníc ČSR. V Nemecku bol členom takého hnutia aj osvetový pracovník Imrich Matyáš, ktorý svoje aktivity rozvíjal aj v Bratislave. Ako aktívny prispievateľ do časopisu „Hlas sexuálnej menšiny“ komunikoval s homosexuálnou societou a často poskytoval aj právne poradenstvo vo veciach trestnoprávneho stíhania či „liečby“ homosexuálov. Príspevok teda mapoval jeho pôsobenie, avšak kotvil ho v kontexte legislatívy a trestnoprávných procesov vedených voči homosexuálom v ČSR.

Na poli problematiky homosexuálnej society v ČSR a vzťahu štátnej moci k nej zotrval aj príspevok Mgr. Michala Maka z Historického ústavu, Filozofickej fakulty Masarykovi univerzity Brno, s názvom „*Šedý hlas*“ *sexuálnej menšiny. Kritika trestných paragrafov smilstva proti prírode vo vybraných kriminálnych spisoch Československej republiky (1918 – 1938)*. Východiskom bola, podobne ako v predošlom príspevku, snaha o dekriminalizáciu homosexuality v krajine pod dojomom demokratického zriadenia a vzťahu štátu k menšinám. Cieľ príspevku mal však viacero rovín. V prvom rade išlo o deskripciu, resp. charakteristiku homosexuálnej menšiny v republike, analýzu a následnú komparáciu kriminálnych spisov vybraných prípadov vedúcu k samotnej kritike trestného zákona. Uvedené bolo priblížené a ukotvené v súvislostiach vzniku homosexuálneho hnutia v republike, utvárania jeho inštitucionálnych základov a komunikačných kanálov (periodík) s cieľom pretlačiť dekriminalizáciu homosexuality prostredníctvom reformy zákona. Samotná kritika trestného zákona spočívala v poukázaní na jeho neaktuálnosť, kontraproductivnosť, politickú nedemokratičnosť, nejasnosť vo vymedzení pojmov, absurdnosť a v konečnom dôsledku nespravodlivosť. Uvedená kritika bola prednesená na príklade vybraných prípadov trestného stíhania.

Následujúci príspevok predniesla Mgr. Martina Halířová, Ph. D. z Ústavu historických vied, Filozofickej fakulty Univerzity Pardubice. Vstup s názvom *Anděličkářky a jejich nezákonná praxe versus legislativa. Pokus o legalizaci potratů* bol sondou do legálnej praxe pôrodných báb v oblasti umelo prerušených tehotenstiev. Východiskom bola legislatíva Rakúsko-Uhorska vo vzťahu k ochrane nenarodeného dieťaťa a jej podoba po vzniku ČSR. Príspevok priblížil aj samotné odškáľovanie trestov za danú prax na príklade konkrétnych zdokumentovaných prípadov. Osobitnou otázkou boli motivácie „klientiek“ pochádzajúcich z rôznych sociálnych a kultúrnych zázemí.

Sekciu uzatvorila Mgr. et Mgr. Veronika Lacinová Najmanová z Ústavu historických vied, Filozofickej fakulty Univerzity Pardubice, s príspevkom „*Ochranné prostředky*“ *ano či ne? Tri pohledy na antikoncepci na prahu nové doby*. Východiskom príspevku bola situácia po prvej svetovej vojne, v rámci ktorej bola antikoncepcia široko diskutovanou témou v kontexte dekriminalizácie potratov, legislatívy pôrodnosti a reprodukcie, ako aj demografického vývoja a zmien reprodukčného správania v sledovanom období. Autorka následne predostrela viacero pohľadov na antikoncepciu, a to medicínsky, eugenický a feministický. V rámci medicínskeho pohľadu vyvstávali otázky škodlivosti v kontexte medicínskej praxe, ktorá ako „antikoncepciu“ v starších obdobiach pretláčala sexuálnu abstinenciu, čo bolo v medzivojnovom období kritizované. Pohľad eugeniky pretláčal do popredia „všeobecné spoločenské“ zdravie v kontexte obmedzovania pôrodnosti „nekvalitnejších“ ľudí. V konečnom dôsledku bolo z feministického pohľadu užívanie antikoncepcie slobodným rozhodnutím ženy, resp. sloboda rozhodovania o vlastnom tele v súvislosti so zmenou postavenia žien po vzniku Československa. Načrtnutý bol rozpor medzi tradičnou úlohou ženy-matky a „vytrhnutím“ z jej sociálnej úlohy. V príspevku boli načrtnuté

aj aktivity rôznych ženských spolkov v rámci danej témy. Po príspevkoch nasledovala súhrnná diskusia. Paralelne prebiehala tiež sekcia venovaná dejinám právnej teórie a právnej filozofie.

Nedeľný program konferencie bol ukončený už o 15:00 vzhľadom na prebiehajúce oslavy k 100. výročiu založenia ČSR, ktorých súčasťou bol bohatý kultúrny program prebiehajúci v celom meste. Oficiálne však na konferenčné sekcije nadväzoval opäť filmový večer v kine Ponrepo, Národného filmového archívu.

Posledný konferenčný deň, 29. október, bol tradične otvorený o 09:00 a v predpoludňajšom bloku boli prezentované príspevky v rámci troch paralelných sekcií. Predpoludňajšie sekcie postihovali širšiu škálu problematík od hospodárskej moci, jej štruktúry či záujmov, cez premeny štátnych ozbrojených zborov, školstvo a školskú politiku, po životnú úroveň a trávenie voľného času, ktorej v správe venujeme bližšiu pozornosť.

Blok príspevkov v rámci sekcie *Životní úroveň a trávení volného času I.* otvorili PhDr. Jan Randák, Ph. D. a Mgr. Jan Mareš z Ústavu českých dějin Univerzity Karlovy v Prahe s príspevkom „*Stát a obec nechť postaví na svůj účet chaty pro trampingy*“. Ke vztahu trampingu a československého státu. Východiskom príspevku bolo samotné vymedzenie trampingu voči konvenčnejším skautom a Sokolskému hnutiu, ako aj vnímanie trampov v sledovanom období. Samotný tramping bol zväčša vnímaný v negatívnych konotáciách ako zoskupenie „tulákov“ a ako určitá „antitéza“ k štátnej moci a konvenčnému usporiadaniu trávenia voľného času ako moderného fenoménu. Vznik trampingu v 1. ČSR autor kladie do súvisu s reakciou na rozvoj mestského moderny, formujúceho sa skautingu a „idealizáciou“ úniku a v konečnom dôsledku „tuláctva“ v „duchu idealizovaného obrazu americkej slobody“. Príspevok sprostredkoval taktiež historický prierez trampingu počas medzivojnového Československa a interpretoval ho ako „hľadanie identity“. Priniesol pohľad na postoj štátnej moci voči trampingu a taktiež vlnu istej antipatie a zahmlievania v kontexte šírenia „morálnej paniky“ zo strany oficiálnych turistických a mládežníckych organizácií voči trampingu ako „divokého skautingu“. Reakciou zo strany prvých trampských osád bola satyra, hlavne na stránkach periodika „*Naše osady*“. Tramping sa od počiatku formoval ako nepolitický, avšak jeho nástup sa snažili využiť rôzne politické zoskupenia, hlavne ľavica, ktorá sa ho snažila podporovať v duchu myšlienky „rovný s rovným“ a samozrejme za účelom rozširovania svojej voličskej základne. Nemala však silnú odozvu. Legitimizácia trampingu voči štátu nastúpila v 30. rokoch, keď sa trampské osady začali ustanovovať ako oficiálne spolky. Záverom autori skonštatovali, že napriek „antištátnej“ povahe trampov je potrebné pri výskume tohto fenoménu reflektovať aj postoj štátnych štruktúr v kontexte turistiky, športu, inštitucionalizácie a samotnej lojalite voči vzniknutému štátu, čo dokladajú napr. aj súčasné oslavy 100. výročia založenia republiky najstaršími trampskými osadami v Čechách. Príspevok bol pozoruhodnou sondou do dejín trampingu, ale slabším miestom bolo okrajové zastúpenie Slovenska. Avšak je faktom, že územie Slovenska začalo tieto trendy nasledovať s miernym oneskorením.

Aspekt festivity akcentoval príspevok Mgr. Jiřího Šoukala z Masarykovho ústavu a Archivu Akademie věd České republiky s názvom *Státní svátky za první republiky (1918 – 1938)*. Príspevok bol chronologicky rozdelený na dve časti. Prvá približovala obdobie 1918 – 1925 a bola interpretovaná ako obdobie vysporiadania sa s dedičstvom sviatkov z obdobia monarchie. Primárne však išlo o cirkevné sviatky, ale bol pridaný štátny sviatok v podobe oslavy vzniku republiky. V danom období však vznikla taktiež potreba zredukovať počet cirkevných sviatkov, aj v kontexte štartujúceho hospodárstva mladej republiky (vysoký počet voľných dní znamenal zníženú pracovnú kapacitu). Druhá časť, ktorá približovala obdobie 1925 – 1938, sprostredkovala viac pohľad, resp. vzťah štátnej moci ku sviatkom, hlavne z hľadiska regulácie a selekcie v kontexte vzťahu štátu k cirkvi. To bolo prezentované na príklade rôznych „sporných“ sviatkov.

Na tému voľného času voľne nadväzoval príspevok Mgr. Martina Pelca, Ph. D. z Ústavu historických věd filozoficko-přírodovědecké fakulty v Opave s názvom *Zrození „weekendu“ a nové strukturování volného času po roce 1918*. Východisko bolo presadzovanie konceptu víkendu a samotných predstáv o jeho obsahovej náplni v kontexte faktického „vzniku“ voľného času, prostredníctvom zavedenia osemhodinového pracovného času. Autor poskytol všeobecné vymedzenie pojmu „weekend“ a jeho historické vymedzenie a ustálenie významu v druhej polovici 19. storočia. Na základe právneho rámca vymedzenia víkendu v medzivojnovom Československu

interpretoval autor jeho etablovanie v správaní spoločnosti (skupín, jednotlivcov) a približoval jeho sociokultúrne transformácie v sledovanom období. Kým do roku a čiastočne aj tesne po roku 1918 bola za voľný deň štandardne považovaná nedela (podnikanie výletov a pod.), tak od 20. rokov bola do konceptualizácie víkendu zahrnutá už aj sobota, čo malo výrazný vplyv na voľnočasové aktivity obyvateľstva. Autor osobitne priblížil vplyv vnímania víkendy cez faktory ako napr. kontrast medzi mestským a mimomestským prostredím (z hľadiska lokácie trávenia voľného času), mobilitu (dopravné štruktúry), šport, špecifické stravovanie a obliekanie, ako aj „nabaľujúce“ sa kontexty ako napr. vznik „voľnočasových“, resp. „lifestylových“ časopisov, prípadne stvárnenie víkendových aktivít vo vizuálnej kultúre (umenie, popkultúra). Vo všeobecnosti sa problematika podľa autora člení na dva stupne, a to 1. etablovanie nových foriem trávenia voľného času a jeho vnímania a 2. ich masové presadenie.

Blok uzavrela doc. Mgr. Lada Hubatová-Vacková, Ph. D. z Katedry teorie a dějin umění, Vysoké školy umeleckopřímýsløvé, Praha s príspevkom *Obchod, reklama, novoty, treti a pošetile kramařeni: ambivalentní vztah avantgardy ke konzumerismu*. Príspevok približoval vzťah umeleckej avantgardy k rozvíjajúcemu sa konzumu cez prizmu vizuálnej prezentácie dobového pojmu „životný sloh“. Vizuálne prvky boli primárne zastúpené fenoménmi reklamy, a to nie len vizuálnej reklamy v tlačenej podobe, ale aj neónovými reklamnými vývesnými štítmami, prevažne v mestskom, verejnom prostredí a samotným fenoménom obchodu v architektonickom zmysle. Pozornosť bola venovaná príkladu obchodných domov, ako napr. *Brouk&Babka*, prípadne *Bílá Labuř* v Prahe. V súlade s avantgardou a jej vnímaním konzumizmu možno podľa autorky vysledovať dva trendy. Na jednej strane je to prechod od nadšenia ku odporu voči konzumu. No na strane druhej je to vyjadrenie „poetickosti elektrizujúcej metropoly“ a „divadla ulice“, pričom uvedené sa doslova v duchu „futuristických“ konceptov pretavovalo aj do vnímania mesta ako „studne života“ poháňanej modernizáciou. Na tomto základe však vystal konflikt, resp. napätie medzi poetickosťou a racionalizovaným konzumom s jednoznačným ekonomicky motivovaným pozadím, ktoré z konzumného správania robí iracionálny konzum, a teda nastolenie falošnej predstavy o potrebe vlastníctva vecí. Autorka tu vychádzala z dobových teoretických konceptov a úvah napr. Bohuslava Brouka (majiteľa obchodných domov) a jeho práce „Lidé a věci“, prípadne z teoretika dizajnu a architekta Ladislava Žáka, v ktorých bola načrtnutá tendencia „návratu do ticha“ a „re-naturalizovania“ konzumizmu. Po odznení príspevkov nasledovala časovo obsiahlejšia diskusia, po ktorej bola približne o 11:00 vyhlásená krátka prestávka na občerstvenie.

Po prestávke bolo otvorené druhé pokračovanie sekcie venovanej komunikačným sieťam, pohybu a hraniciam hospodárskeho priestoru, ktorej budeme venovať v správe bližšiu pozornosť. Paralelne však ešte pred poludňajšou prestávkou prebiehal v hlavnej budove AV ČR blok s názvom *Nové cesty ve střední Evropě*, venovaný prevažne zahraničným vzťahom. Blok s názvom *Proměna hranic hospodářského prostoru a komunikačních sítí: Pohyb a energie na jiných cestách II.* bol z viacerých technicko-organizačných dôvodov upravený. Svoju neúčasť ospravedlnila prof. PhDr. Marcela Efmertová, CSc. z Historické laboratoře (elektro) techniky, Fakulty elektrotechnické, Českého vysokého učení technického Praha, ktorá mala predniesť príspevok s názvom *Elektrotechnický svaz československý – státotvorný prvek a základ energetické sítě Československa v období mezi děma světovými válkami*.

Blok otvorili Mgr. Mikuláš Jančura, PhD. a Mgr. Katarína Hromuláková z Katedry histórie Filozofickej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach s príspevkom *Automobil ako voľnočasová aktivita bývalej šľachty na Slovensku v medzivojnovom období: prípadová štúdia Ákosa Wielanda z Markušoviec*. Príspevok vykreslil vzťah šľachty na Slovensku po roku 1918 k automobilom ako symbolom moderného životného štýlu a ich používanie vo voľnočasovom fonde. Automobily ako voľnočasová aktivita boli zasadené do kontextu rozvoja samotného motorizmu v krajine pod vplyvom rôznych legislatívnych obmedzení, rozvoja moderných služieb (napr. predaj a servis), čo z neho robilo výsostne elitnú aktivitu. Druhá rovina bol kontext premien mentality a životného štýlu šľachty po roku 1918 pod dojomom nástupu moderných trendov v trávení voľného času, ako aj celkového vplyvu modernizácie na ich život. Treťou rovinou príspevku bol samotný prípad grófa Ákosa Wielanda z Markušoviec, ktorý napriek tomu, že bol uvedený ako príslušník „lokálnej“ šľachty, bol vďaka rodinným väzbám a kontaktom uznávanou

súčasťou najvyšších spoločenských vrstiev v celoštátnom kontexte. Automobily vyplňali popri iných aktivitách dokladajúcich proaktívny životný štýl rodiny (šport, kultúra, osвета) značnú časť ich voľnočasového fondu (cestovanie, členstvo v prestížnom Klube Slovenských automobilistov, šport). To dopĺňa širšiu mozaiku výskumu zmien životného štýlu šľachty po roku 1918 a zároveň deklaruje automobily a ich používanie ako doklad otvorenosti voči technickému pokroku a modernizácii v celom spektre ich života.

V rámci problematiky dejín komunikačných sietí odznel v predmetnom bloku príspevok PhDr. et PaedDr. Jiřího Dvořáka, Ph. D. z Historického ústavu Filozofickej fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích s názvom *O komunikačných problémoch jižních Čech v době meziúvalčné (1918 – 1938)*. Príspevok približoval kľúčovú úlohu Národohospodárskeho sboru Jihočeského v riešení komunikačných problémov v regióne v celoštátnom kontexte s osobitným zreteľom na železničnú a cestnú infraštruktúru. Okrajovo sa príspevok dotkol aj problematiky elektrifikácie a telefonizácie regiónu. Napriek rôznym snahám a opatreniam však neboli tieto početné problémy uspokojivo vyriešené. Autor zasadil danú problematiku do hospodárskych súvislostí v krajine a zdroj pre nedostatky v komunikačných sieťach videl primárne v ekonomickej sfére.

Obdobnú problematiku, ale na úrovni elektrifikácie akcentoval príspevok PhDr. Pavla Dufeka, Ph. D. z Národného archivu v Prahe s názvom *elektrifikace: státní národohospodářský záuem a jeho souvislosti*. Elektrifikáciu interpretoval nielen ako opatrenie, ktorým sa Československá republika snažila podporiť svoj ekonomický vývoj smerom k vyššej efektívnosti hospodárstva a zlepšeniu životných podmienok, ale aj ako faktor dokladajúci jej modernosť a schopnosť modernizácie. Proces elektrifikácie bol v príspevku ukotvený v kontextoch legislatívy, právneho rámca a hospodársko-ekonomických potrieb štátu. Nezanedbateľnými faktormi boli okrem politiky a legislatívy tiež personálna rovina a rovina vlastníckych vzťahov. Na vybraných príkladoch tak autor prezentoval prienik týchto faktorov a priblížil dopad a vplyv elektrifikácie na spoločnosť a jej význam na poli hospodárstva.

Blok uzavrela Ing. arch. Mgr. Klára Brůhová, Ph. D. z Ústavu teorie a dějin architektury Fakulty architektury ČVUT v Prahe s príspevkom *Petřínská komunikace: „Dar obyvatelstvu pražskému k destátým narozeninám republiky“*. Príspevok pôsobil na pomedzí dejín cestnej dopravy, komunikačných sietí a urbánnych dejín. Približoval proces zefektívňovania pražského dopravného systému na úrovni cestných komunikácií. Predstavil rôzne projekty a vízie, ako aj čelné osobnosti, ktoré za nimi stáli. Osobitným faktorom bol vzťah mestských zastupiteľstiev k daným víziám, osobitné postavenie Štátnej regulačnej komisie v tomto procese a konfrontovanie názorových platforiem pre a proti výstavbe. Po príspevkoch tradične nasledovala úhrnná diskusia a hlavná obedová prestávka.

V popoludňajšom bloku boli prezentované príspevky v rámci šiestich sekcií, ktoré zároveň o 18:30 uzavreli celú konferenciu. Jednotlivé sekcie približovali problematiky ako premeny štátnych ozbrojených zborov (druhá časť), sociálnu politiku v stredoeurópskych spoločnostiach v medzivojnovom období, školskú politiku (druhá časť), problematiku zjednocovacích práv a unifikácie, životnú úroveň a trávenie voľného času (druhá časť) a problematiku pamiatkarstva a archívnictva (druhá časť).

Vzhľadom na obsahlosť a tematickú rôznorodosť blokov, sekcií a prezentovaných príspevkov možno stanovený cieľ podujatia považovať za splnený. Ako výstup z konferencie je plánovaná obsahla kolektívna monografia.

Mgr. Mikuláš Jančura, PhD.

Mgr. Katarína Hromuláková

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach